

Ferdighetsstigen: Rapport fra arbeidsgruppen for kartlegging, analyse og forslag – versjon 2.0

20. april 2022

1. Innledning

Med dette legger arbeidsgruppen for ferdighetsstigen frem sin rapport. Gruppen har tidligere sirkulert en delrapport, som har vært til høring i PMR, JSU, dekanatet, CELLS koordineringsteam og studie- og eksamensseksjonen.

1.1 Mandat

Bakgrunn

CELL arbeidet høsten 2020 med forslag til prosess for Ferdighetsstigen i prosjektteamet bestående av CELLS lederteam, Sofie Høgestøl og Jon Christian Nordrum.

Johanne Larsen ledet prosessen og utviklet utkast til overordnet plan og en prosessplan for Ferdighetsstigen i oktober 2020, som ble oppdatert og ferdigstilt av Malcolm etter møter i november. Disse dokumentene ligger til grunn for planen og prosessen med ferdighetsstigen og vil bli oppdatert når nødvendig.

På bakgrunn av dette arbeidet foreslo SH/JCN/ML senhøstes 2020 opprettelse av en arbeidsgruppe som skulle kartlegge og analysere læringskravene for Masterstudiet i rettsvitenskap (MiR). Som oppstart ble arbeidsgruppen bedt om å utarbeide et begrepsnotat som redegjorde for de grunnleggende konseptene i ferdighetsstigen, og hva som ligger i begrepene ferdigheter og kompetanse i UH-loven.

Forslaget om opprettelse av arbeidsgruppen ble fremmet for prodekan for studier og Erling Hjelmeng i CELLS dialogmøter, og forslaget ble støttet. Forslag om mandat og prosess for arbeidsgruppen er nærmere beskrevet i dette notatet.

Dekanatet ønsket at arbeidsgruppen skulle opprettes, organiseres og gjennomføres av CELL. Arbeidsgruppens resultater munner ut i grunnlag og forslag som presenteres for PMR. PMR skal holdes orientert og involveres i arbeidsgruppens arbeid der det er aktuelt.

1.

Mandat for arbeidsgruppen:

Arbeidsgruppen skal:

1. Redegjøre for *kjernebegrepene i ferdighetsstigen*.

2. Kartlegge i hvilken grad **læringskravene** i hvert enkelt fag og semesteremne i MiR reflekterer:
  - a. [De overordnet læringsmålene for Masterstudiet i rettsvitenskap?](#)
  - b. [Blooms taxonomi](#)/Karakterskala¹
  - c. Ferdigheter og kompetanse i CELLS senterplan som er ikke er reflektert i fakultetets overordnede læringsmål (f.eks. digitale ferdigheter)
  - d. Forventet progresjon gjennom studiets fem år.
3. Uttale seg om i hvilken grad **dagens undervisnings- og vurderingsformer** bidrar til at studentene oppfyller de eksisterende læringskravene i hvert enkelt fag og semesteremne.
4. Uttale seg om i hvilken grad de overordnede læringsmålene for MiR og læringskravene i hvert enkelt fag og semesteremne **bør oppdateres** og komme med forslag til hvordan de **kan oppdateres**.
5. Foreslå bærekraftige og rettferdige **undervisningsformer- og vurderingsformer**, som vil bidra til at studentene oppfyller eksisterende og forslag til oppdaterte læringskrav.

Arbeidsgruppens prosess:

Fase I Kartlegging:

1. CELL oppretter arbeidsgruppen
2. Leveranse: Utarbeidelse av begrepsnotat (spm 1)
3. Leveranse: Arbeidsgruppen ber hver faglig pilar om å utarbeide sin ferdighetsstige (forslag om kjerneferdigheter og spesialiserte ferdigheter, ideell progresjon)²
4. Leveranse: Fastslå metode for kartleggingsfasen (spm 2)
  - Operasjonalisering av anvendelse av rammene i spm 2: (a)-(d).
  - Hvilken software som skal brukes for innhenting og visualisering (for eksempel [Miro](#))
5. Presentasjon/sammenstilling av overordnede læringsmål for MiR, og læringskrav for de enkelte semestre og fag.
6. Diskusjon i arbeidsgruppen om begrepsnotat og foreløpige sammenstillinger og analyser til 2(a)-(d)
7. Leveranse: Sammenstilling og analyser til 2(a)-(d) per semester og fag
8. Dialog mellom arbeidsgruppen og hver enkelt studieårsansvarlig, JSU, dekanat og CELL pilarer om resultater til spm 1/2 og tanker om spm 3, 4 og 5.

Fase II analyse og forslag:

9. Leveranse av metoden til spm 3 og analyser
  - Inkludert innspill fra CELLS pilarer om foreslåtte læringskrav til ferdigheter og kompetanse
10. Leveranse av sammenstilling og analyser til spm 4-5
  - Inkludert innspill fra CELLS pilarer om foreslåtte moduler
11. Presentasjon av foreløpig rapport for PMR august 2021
12. Ferdigstille endelig rapport etter innspill fra PMR

Sammensetning

Arbeidsgruppen har bestått av:

- Erling Hjelmeng (leder)
- Maria Astrup Hjort (faglig medlem)
- Bjørn Stensaker (LINK), senere Tone Dyrdal Solbrekke (LINK) og deretter Helge Strømsø (LINK)
- Johanne M. R. Larsen (studentsenterleder), senere Øystein Kolstad Kvalø (studentsenterleder)
- Nicole Versland (studentleder), senere Nasjida Noorestany (studentleder)
- Åsmund H. Eikenes (pedagogisk ressurs)
- Axel Hjelme (representant fra studie- og eksamensseksjonen), senere Morten Hvaal Stenberg og Randi Saunes
- Kristin Steen Slåttå (sekretær), senere Thea Mathilde Lium Dahlborg

Arbeidsgruppen skal koordinere sitt arbeid med andre medlemmer i CELLS prosjektteam.

CELLs lederteam skal sørge for at arbeidsgruppen har nødvendige ressurser til å utføre sitt mandat.

1.2 Begreper

Kvalifikasjonsrammeverket (NKR): Beskriver de kvalifikasjonene alle kandidater minst skal ha etter fullført utdanning. NKR er fastsatt av NOKUT og et rammeverk hele UH-sektoren skal bruke.

Læringsutbytte (LUB): Kategoriseres i de tre kategoriene kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse og er den samlede kvalifikasjonen som en kandidat oppnår i ett emne eller gjennom en utdanning.

NOKUT beskriver følgende om de tre kategoriene innenfor NKR:

- **Kunnskap:** Kunnskap er forståing av teoriar, fakta, omgrep, prinsipp, prosedyrar innanfor fag, fagområde og/eller yrke.
- **Ferdigheter:** Evne til å bruke kunnskap til å løyse problem og oppgåver. Det er ulike typar ferdigheter: kognitive, praktiske, kreative og kommunikative.
- **Generell kompetanse:** Generell kompetanse er å kunne bruke kunnskap og ferdigheter på sjølvstendig vis i ulike situasjonar gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlegheit, evne til refleksjon og kritisk tenking i utdannings- og yrkessamanheng.

Videre lesning om NKR og LUB: <https://www.nokut.no/norsk-utdanning/nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laring/>

Læringsmål: Er det samme som læringsutbytte, det vil si mål om hvilke kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse en kandidat skal ha mål om å oppnå i ett emne eller gjennom en utdanning. Læringsmål er et ord vi bruker ved juridisk fakultet, men vi bruker begrepene læringsmål, læringsutbytte, læringskrav og «Hva lærer du» om hverandre. Når man ser på nettsidene ser det ut som om vi gjerne bruker begrepet «Læringsmål» og «Hva lærer du» når vi snakker om et helt emne eller et helt utdanningsløp, og begrepet «Læringskrav» når vi snakker om et konkret fag eller tema.

Se f.eks. Læringsmål/Hva lærer du for hele masterstudiet i rettsvitenskap:

<https://www.uio.no/studier/program/jus/hva-lerer-du/>

Læringskrav: Er også det samme som læringsutbytte, det vil si konkrete krav om kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse som en kandidat må ha oppnådd for å ha bestått ett emne eller oppnå en konkret karakter. Læringskrav er et ord vi bruker ved juridisk fakultet, hvor vi gjerne snakker om læringskrav for et konkret fag eller tema, og tett i sammenheng med litteraturliste.

Se f.eks. Læringskrav for JUS1111, Privatrett 1:

<https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS1111/laringsutbytte/>

Hva lærer du: En overskrift som er en del av malen for emnebeskrivelser ved UiO. «Hva lærer du» er presentasjon av Læringsutbytte på emnesiden for studentene, og er mål om hvilke kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse en kandidat skal oppnå i ett fag, emne eller gjennom en utdanning.

Baklengsdesign: Baklengsdesign i vår sammenheng betyr å planlegge emner med å begynne med å presisere hva studentene skal lære og hvordan man skal måle at de har oppnådd læringsmålene, før innholdet i undervisningen videre planlegges. På den måten sikres det at man tar i bruk undervisningsformer og aktiviteter som støtter studentene til å nå målene som er satt.

Videre lesning: <https://www.uio.no/tjenester/it/digital-undervisning/underviser/pedagogiske-tips/undervisningsplanlegging/>

(Forventet) progresjon i studiet: Den eksterne programevalueringen av masterstudiet i rettsvitenskap gav denne oppsummeringen og anbefalingen i 2018:

Studieprogrammet kan i dag sies å være kjennetegnet av en stor faglige tematisk bredde, noe som – i forhold til andre universitetsstudier - gjør det utfordrende å bygge faglig progresjon gjennom studieløpet. En måte å bygge en tydeligere progresjon på er å utnytte de muligheter som ligger i å utvikle et mangfold av juridiske ferdigheter, og der man gjennomtenker hvordan mer basale ferdigheter etter hvert kan bygges opp til mer avansert kompetanse. Her har fakultetet allerede mange initiativ og tiltak på gang, og komiteen mener at det viktigste grepet er at fakultetet på hvert av studieårene har en tydelig plan for hvilke konkrete ferdigheter og kompetanser studentene skal tilegne seg, og hvor progresjonen fremstår tydeligere – både for studenter og lærere.

Videre lesning: Rapport [Periodisk evaluering av masterprogrammet i Rettsvitenskap Universitetet i Oslo](#)

Ferdighetsstigen: Begrep som ble tatt i bruk av CELL i 2019 som del av SFU-søknadsprosessen. Ferdighetsstigen bygger videre på det pedagogiske utviklingsarbeidet ved fakultetet fra 2017 og 2018, anbefalingene fra den eksterne programevalueringen og diskusjonen i PMR. Ferdighetsstigen er en helhetlig plan for hvordan mer erfaringsbasert læring og praktisk ferdighetstrening kan innføres i jusstudiet.

	Advocacy & Negotiation	Legal Technology	Clinical Practice	Writing & Language
	Academic speech Thesis seminar	Digital mentoring Boot camp	Job applications	Academic Writing Writing seminar *
	Social Change & Mediation	Programming	New Legal Clinics	Public Outreach
	Advocacy, Negotiations & Conflict Resolution	Legal Tech, Empirical Legal & Ethics and Technology	Legal Practice & Placements	Legal Drafting & Foreign Legal Languages
	Client relations Simulation	Tech Ethics, Basic empiricism Simulations	Practical ethics Simulation	Role & critical analysis Debate
	Advocacy roles Mock trial	Machine learning Due diligence	Witnesses Mock trial	Personal style Mentorship
	Leadership Board meeting	Text analysis Computational task	Advisor, risk Board meeting	Source criticism English contract
	Negotiation Make contract	Blockchain literacy Smart contract	Representation Make contract	Group drafting Make contract
	Academic presentation Present essay	Descriptive statistics Essay prep	Fact construction Exercise	Academic analysis Essay *
	Oral legal argument Moot Appeal *	Legal software advanced Seminar *	Basic judicial process Moot appeal *	Brief Writing Moot Appeal *
	Oral legal analysis Present answer	Using legal databases Seminar *	Inter-cultural relations Client meeting	General legal argumentation Writing clinic *
	Verbal confidence Present case	Legal software literacy Seminar *	Ethics dilemmas Exercise	Basic legal analysis Writing clinic *

Videre lesning: [Ferdighetsstigen - CELL: Centre on Experiential Legal Learning \(uio.no\)](https://www.uio.no/cell/)

Erfaringsbasert læring: Erfaringsbasert læring er sosio-interaktiv læring – og er særlig egnet til å utvikle juridisk kunnskap og juridiske ferdigheter og gir dypere forståelse av jussens rolle i samfunnet. Erfaringsbasert læring er kort fortalt å lære gjennom å gjøre: studentene gjør seg erfaringer gjennom for eksempel rollespill, arbeid med caser, praksis eller reelle oppdrag for eksterne partnere. I en ramme som gir rom for refleksjon og eksperimentering vil studentene i større grad motiveres til å søke, forstå og mestre ny kunnskap. Erfaringsbasert læring kan også bedre det psykososiale læringsmiljøet.

Videre lesning: <https://www.jus.uio.no/cell/om/bakgrunn/index.html#toc3>

Blooms taksonomi for læring [Bloom 1956]: En modell hvor man kategoriserer ulike typer læring i en hierarkisk skala. Denne ble revidert i 2001, hvor det ble brukt verb fremfor å beskrive stegene:

1. Å memorere/huske/gjengi
2. Å forstå, reformulere og forklare
3. Å bruke kunnskap
4. Å analysere
5. Å evaluere
6. Å lage noe nytt

Videre lesning: <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/blooms-taxonomy/> og *Blooms-taksonomi og studiet i rettsvitenskap* av Anders Løvlie (2020) i tidsskriftet Rættferd (<http://www.retfaerd.se/author/3109/anders-lovlie>, søk i Oria på Rættferd for å få tilgang via UiO-bruker). Se også høringsinnspill fra Anders Løvlie til første versjon av denne rapporten, i Vedlegg 1.

1.3 Forholdet mellom ferdighetsstigen skissert i SFU søknaden og læringsmål for masterstudiet i rettsvitenskap

Ferdighetsstigen skissert som del av SFU søknaden inneholder flere elementer:

- en tydelig illustrasjon av prinsippet om progresjon
- det er et eksempel på hvordan ulike ferdigheter kan bygges opp på et avansert nivå i et femårig løp
- en plan for hvordan erfaringsbaserte øvelser bidrar til å bygge konkrete ferdigheter

Ferdighetsstigen er en idé som sammenfattes progresjonstanken og erfaringsbasert undervisning. Hver stige representerer en kjerneferdighet CELL mener er sentral for fremtidens jurist. Elementene i stigen er konkrete øvelser, noen elementer er øvelser som allerede er vedtatt og en del av studiet, noen øvelser er det konkrete planer om å innføre, andre øvelser er et forslag. Det er ikke lagt opp til at hvert element krever en konkret øvelse, f.eks. prosedyreøvelsen på JUS2111 bygger man både muntlige, skriftlige og praktiske ferdigheter, og denne øvelsen representerer tre elementer i ferdighetsstigen.

Baklengsdesign av emner viser oss at vi må starte med læringsmålene for et emne, det er læringsmålene som gir føring til hvilke undervisnings- og vurderingsformer emnet skal ta i bruk, ved at man velger undervisnings- og vurderingsformer som legger opp til at studentene kan oppnå de aktuelle læringsmålene.

Hvilke ferdigheter som kandidatene skal bygge i løpet av studiet ligger i de sentrale læringsmålene for masterstudiet i rettsvitenskap. Dersom ferdighetsstigen skal kunne implementeres, er det ved at læringsmålene for masterstudiet for rettsvitenskap:

- konkretiserer at ferdighetene i stigen skal oppøves
- legger opp til en progresjon hvor noen ferdigheter oppøves tidlig i studiet slik at de danner grunnlag for mer avanserte/komplekse senere i studiet
- at øvelser som bygger ferdigheter samtidig bygger kunnskap innenfor fagområdet til de enkelte emnene

2. Kartlegging

Kartleggingen inneholder følgende:

- arbeidsgruppens oppsummering fra kartleggingen og overordnede forslag om endringer
- forslag om justeringer i Læringsmål for Masterstudiet i rettsvitenskap

2.1 Gjeldende læringsmål for Masterstudiet i rettsvitenskap

I dag er følgende læringsmål vedtatt og gjeldende for Masterstudiet i rettsvitenskap:

Læringsmål for Masterstudiet i rettsvitenskap

Ved gjennomført studium skal du ha følgende kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskaper

Kandidaten skal ha:

- *God kunnskap om juridisk metode*
- *God kunnskap om retten på de fagområder som omfattes av studiet*
- *God kunnskap om sammenhengen mellom internasjonal og nasjonal rett*
- *God kunnskap om de verdiene som ligger til grunn for retten*
- *God kunnskap om vekselvirkningen mellom rett og samfunn*
- *God kunnskap om retten i et historisk perspektiv*
- *God kunnskap om etiske utfordringer og juristers rolle i samfunnet*
- *Spesialisert kunnskap innen fagområder som dekkes av masteroppgaven*

Ferdigheter

Kandidaten skal kunne anvende juridisk metode til å analysere, drøfte og ta standpunkt til rettslige problemstillinger på en kritisk, selvstendig og etisk måte. Dette innebærer å kunne:

- *Identifisere rettslige problemstillinger i et saksforhold*
- *Drøfte og løse konkrete rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder*
- *Argumentere skriftlig og muntlig for et rettslig standpunkt på en tydelig og presis måte*
- *Utrede rettsreglene innen ulike rettsområder*
- *Bidra til å utforme lovforslag, avtaler, vedtekter og andre juridiske dokumenter*
- *Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsreglene*
- *Gjennomføre et avgrenset forskningsprosjekt under veiledning og i tråd med forskningsetiske normer*

Generell kompetanse

Kandidaten skal kunne bruke de juridiske kunnskapene og ferdighetene på selvstendig vis til å:

- *Gjennomføre ulike typer juridiske arbeidsoppgaver*
- *Løse nye problemer og bidra til nytenking i en rettslig sammenheng*
- *Forstå og vurdere sammenhenger mellom retten og samfunnet, herunder rettens plass i styring av samfunnsutviklingen*
- *Reflektere over jussens forhold til andre fag*
- *Identifisere etiske og yrkesetiske problemstillinger relatert til jussen og håndtere disse på en forsvarlig måte*
- *Samarbeide med jurister og andre profesjoner om rettslige problemstillinger*
- *Formidle juridiske resonnementer til jurister, andre profesjoner og allmennheten*
- *Fremme rett og rettferdighet*

2.2 Arbeidsgruppens oppsummering og overordnede anbefalinger

Arbeidsgruppen har gjennomført kartleggingen gjennom følgende aktiviteter:

- *Visuell sammenstilling og samarbeid i verktøyet Miro*
- *Utarbeidelse av oversikt over læringsmål i matrise (Vedlegg 2)*
- *Møter i arbeidsgruppen*

I oversikten i Excel har vi tatt utgangspunkt i læringsmålene for MiR, og disse er sammenlignet med kravene i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) og Blooms taksonomi. Vi har så

sett hvilke læringsmål som er presentert i læringskravene for de enkelte obligatoriske og semiobligatoriske emnene i masterstudiet. I kartleggingen har vi tatt utgangspunkt i læringskravene slik de fremgår av hvert enkelt emne sin emneside, i tillegg til dette nivået er det videre læringskrav for hvert enkelt fag som inngår i de større semesteremnene, og læringskravene for hvert enkelt fag skal igjen avstemmes med litteraturlisten som er publisert i et annet system (Leganto). Arbeidsgruppen tok utgangspunkt i læringskravene for hvert enkelt emne, ikke læringskravene knyttet til hvert enkelt fag og den konkrete litteraturlisten. Dette var et bevisst valg, da det er det samlede emnets læringskrav hvor det er mest aktuelt å plukke opp de mer overordnede læringsmålene som er utarbeidet for hele masterstudiet. Videre at det er læringskravene for hele emnet som bør være førende for valgt undervisnings- og vurderingsform, som igjen knytter seg tett til byggingen av ferdigheter.

Arbeidsgruppens hovedfunn gjennom kartleggingen er at ikke alle vedtatte læringsmål i MiR er representert i læringskravene for enkeltemnene i masterstudie. Læringsmålene gjelder både for obligatoriske- og valgemner, og arbeidsgruppen har først og fremst undersøkt opp mot de obligatoriske emnene. Dette gjelder følgende læringsmål:

- Ferdigheter: Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsreglene
- Generell kompetanse: Forstå og vurdere sammenhenger mellom retten og samfunnet, herunder rettens plass i styring av samfunnsutviklingen
- Generell kompetanse: Reflektere over jussens forhold til andre fag
- Generell kompetanse: Samarbeide med jurister og andre profesjoner om rettslige problemstillinger

Dette kan bety at det er vedtatte læringsmål som ikke nås i løpet av masterstudiet, da de ikke er inntatt i de enkelte obligatoriske emnene. Arbeidsgruppen kan imidlertid ikke konkludere med at det er slik, da det kan være at læringsmål er en del av emners undervisning og vurdering uten at de er presisert i læringskravene på emnesidene. Men arbeidsgruppen mener at dersom det er sentrale læringsmål som nås gjennom undervisning, litteratur og vurdering i emnene, bør de være konkretisert i emnets læringskrav, jf. For eksempel gjennomgangen kravene i hhv. erstatningsrett og sivilprosess nedenfor. Dette er sentralt for at studentene på emnet skal ha oversikt over hva som forventes av dem, og for at PMR skal kunne ha oversikt over og kunne følge opp at de overordnede læringsmålene for MiR faktisk følges opp i de enkelte emnene.

Arbeidsgruppen vil videre peke på at læringsmålene for MiR er godt avstemt med kravene i NKR, men så kommer det et sprik: Det ser ut som om læringskravene for de enkelte emnene ikke er utformet med en klar lenke til de sentrale læringsmålene for studiet. Videre er det ikke usannsynlig at man vil finne et ytterligere sprik mellom læringskravene for de enkelte fagene som er knyttet opp mot litteraturlisten og læringsmålene for masterstudiet i rettsvitenskap. Det er sannsynlig at det har vært en tettere sammenheng – de sentrale læringsmålene for MiR ble utarbeidet i forbindelse med studiereformen av 2011, samtidig som læringskrav for de enkelte semesteremnene ble utarbeidet. Men det er ikke innarbeidet noen utsjekk opp mot læringsmålene for MiR i den administrative rutinen og vedtaksprosessen rundt oppdatering av læringskrav for emner. Arbeidsgruppen mener at det dette må på plass dersom fakultetet skal sikre en lenke mellom disse nivåene fremover.

Kartleggingen viser også at flere av de enkle og mindre komplekse læringsmålene er representert i svært mange emner, men det er få emner som har tatt inn de mer avanserte/komplekse læringsmålene. Gruppen anser at dette kan henge sammen med en manglende gjennomtenkning av den ferdighetsmessige progresjonen utover i studiet.

Også målsetningen “Generell kompetanse” fremstår som lite gjennomtenkt, og i mange av fagene fremstår det som litt tilfeldig hva som er lagt inn under denne overskriften. Det er også formuleringer som går igjen i svært mange fag, noe som tilsier at det har vært en viss grad av klipp og lim. Arbeidsgruppen har forståelse for at det kan være vanskelig å formulere fagspesifikke mål om “generell kompetanse” som også er unike for faget. At dette er vanskelig, kan også ha sammenheng med at kategorien i seg selv er uskarp.

Flere av læringsmålene er koblet til det å være i stand til å løse nye problemer og rettslige problemstillinger. Det å kunne bidra til å utforme lovforslag og andre juridiske dokumenter, samt foreta rettspolitiske vurderinger og ha god kunnskap om etiske problemstillinger og vekselvirkninger mellom rett og samfunn er en avansert kompetanse. Disse kunnskapene, ferdighetene og kompetansen er representert på flere punkter i læringsmålene, og gir en ambisjon om å utdanne selvstendige jurister som skal være i stand til å samarbeide og løse nye problemer. Dette er en ambisjon som arbeidsgruppen mener er ambisiøs, men helt riktig, og at det er en ambisjon vi må ha dersom vi skal møte arbeidslivets forventninger og krav til kandidatene fra rettsstudiet. Samtidig er dette en kompetanse man vil stadig videreutvikle, og som kanskje først kan oppnås etter lang erfaring fra yrkeslivet. Arbeidsgruppen mener at disse læringsmålene bør beholdes, men dersom PMR skal sikre seg at de oppnås må de være representert i større utstrekning enn det de er i dag i de enkelte emnene, og det må være en plan for hvordan læringsmålene skal oppnås ved at en tar i bruk undervisnings- og vurderingsformer som vil gjøre det mulig for studentene å oppnå dette læringsutbyttet.

Generelt er det konsensus i arbeidsgruppen om at de gjeldende læringsmålene for MiR er svært gode og bør videreføres. Arbeidsgruppen har forslag om å kutte ett av læringsmålene om generell kompetanse og vil foreslå en justering i teksten av flere av de andre målene.

Arbeidsgruppen vil understreke viktigheten av at læringsmål og læringsutbyttebeskrivelser for emnene benyttes aktivt av underviserne i undervisningen, på den måten at læringsaktiviteter knyttes opp mot fagets og semesterets målsetninger. Det er viktig at læringsmålene benyttes aktivt i kommunikasjonen med studentene og at dette gjøres konsekvent gjennom studiet.

2.3 Arbeidsgruppens innledende forslag til endringer i læringsmålene for masterstudiet rettsvitenskap

Arbeidsgruppen har på grunnlag av kartleggingen kommet frem til noen innledende forslag om endringer. Disse forslagene er ment som et første dialogpunkt om læringsmålene og ferdighetsstigen med de studieårsansvarlige, JSU, dekanatet og CELLS koordineringsteam.

2.3.1 Progresjonsstige for læringsmålene

Arbeidsgruppen har i møter spesifikt sett etter og diskutert spørsmålet om progresjon. I diskusjonen har vi sett på nivåene i Blooms taksonomi og sammenlignet dem med de vedtatte læringsmålene

Gruppen har forsøkt å kategorisere hvilke læringsmål som er aktuelle i starten, midten og i slutten av studiet. I diskusjonen om progresjon fant vi flere læringsmål som vi mener er aktuelle først fra de høyere studieårene, noen læringsmål ser mer avanserte ut og noen ser ut til å bygge på andre. Videre identifiserte arbeidsgruppen flere læringsmål som vi mener er aktuelle for de to første studieårene, men som også er aktuelle gjennom hele studiet. F.eks. er “God kunnskap om juridisk metode” et læringsmål som er aktuelt gjennom alle fem studieårene. Det som endrer seg er at man lærer metode på ulike nivåer, og at forventningene til hvordan studentene tar metoden i bruk endrer seg i løpet av studiet. De vedtatte læringsmålene kan illustreres i en progresjonsstige som en trapp hvor noen læringsmål er fundamentet som andre bygger på.

For kunnskaper

K8 - Spesialisert kunnskap innen fagområder som dekkes av masteroppgaven
K7 - God kunnskap om etiske utfordringer og juristers rolle i samfunnet
K6 - God kunnskap om retten i et historisk perspektiv
K5 - God kunnskap om vekselvirkningen mellom rett og samfunn
K4 - God kunnskap om de verdiene som ligger til grunn for retten
K3 - God kunnskap om sammenhengen mellom internasjonal og nasjonal rett
K2 - God kunnskap om retten på de fagområder som omfattes av studiet
K1 - God kunnskap om juridisk metode

For ferdigheter:

F7 - Gjennomføre et avgrenset forskningsprosjekt under veiledning og i tråd med forskningsetiske normer
F5 - Bidra til å utforme lovforslag, avtaler, vedtekter og andre juridiske dokumenter
F6 - Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsreglene
F3 - Argumentere skriftlig og muntlig for et rettslig standpunkt på en tydelig og presis måte
F4 - Utrede rettsreglene innen ulike rettsområder
F2 - Drøfte og løse konkrete rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder
F1 - Identifisere rettslige problemstillinger i et saksforhold

For generell kompetanse:

GK2 - Løse nye problemer og bidra til nytenking i en rettslig sammenheng
GK3 - Forstå og vurdere sammenhenger mellom retten og samfunnet, herunder rettens plass i styring av samfunnsutviklingen
GK4 - Reflektere over jussens forhold til andre fag
GK5 - Identifisere etiske og yrkesetiske problemstillinger relatert til jussen og håndtere disse på en forsvarlig måte
GK7 - Formidle juridiske resonnementer til jurister, andre profesjoner og allmennheten
GK6 - Samarbeide med jurister og andre profesjoner om rettslige problemstillinger

Å visualisere de vedtatte læringsmålene i en trapp var et godt verktøy for arbeidsgruppen å identifisere at det allerede lå en progresjon i de vedtatte målene. De foreslåtte justeringene under bygger videre på denne trappen.

2.3.2 Forslag til justeringer i læringsmål for masterstudiet i rettsvitenskap

Ved gjennomført studium skal du ha følgende kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskaper

Kandidaten skal ha:

- Avansert kunnskap om juridisk metode
- Avansert kunnskap om retten på de fagområder som omfattes av studiet

- God kunnskap om sammenhengen mellom internasjonal og nasjonal rett
- God kunnskap om de verdier og hensyn som ligger til grunn for retten
- God kunnskap om vekselvirkningen mellom rett og samfunn
- God kunnskap om retten i et historisk perspektiv
- God kunnskap om etiske utfordringer og juristers rolle i samfunnet
- Spesialisert innsikt innen fagområder som dekkes av masteroppgaven

Arbeidsgruppens kommentarer:

Arbeidsgruppen har ingen forslag til kunnskapsmål som bør gå ut, og har heller ikke foreslått nye inn. Arbeidsgruppen mener også at kunnskapsmålene er plassert i en god rekkefølge hvor 1.-4. kulepunkt er kunnskapsmål som er aktuelle fra det første studieåret, 5.-7. kulepunkt er aktuelle fra 3. og 4. studieår og 8ende kulepunkt er et kunnskapsmål aktuelt for 5. studieår. Noen av kunnskapsmålene er foreslått å endres fra «God kunnskap om...» til «Avansert kunnskap om...», dette i henhold til føringene i NKR. Dette gjelder kunnskapsmålene som arbeidsgruppen mener er aktuelle for hele femårsløpet. For slike kunnskapsmål bør målet om «avansert kunnskap» være et mål fra 3. studieår og over, men når kunnskapsmålet brukes på 1. og 2. studieår bør målet være «god kunnskap».

Ferdigheter

Kandidaten skal innenfor ulike juristroller og ulike juridiske sjangre kunne anvende juridisk metode [og digitale verktøy](#) til å analysere, drøfte og ta standpunkt til rettslige problemstillinger på en kritisk, [selvstendig og](#) etisk måte, [både selvstendig og i samarbeid](#) med andre. Dette innebærer å kunne:

- Identifisere rettslige problemstillinger i et saksforhold
- Drøfte og løse konkrete rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder
- Utrede rettsreglene innen ulike rettsområder
- Argumentere skriftlig og muntlig for et rettslig standpunkt på en tydelig, presis og overbevisende måte
- Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsregler
- Utforme ulike normerende tekster, eksempelvis lovforslag, avtaler og vedtekter
- Gjennomføre et avgrenset forskningsprosjekt under veiledning og i tråd med forskningsetiske normer Å kunne produsere akademiske tekster av et visst omfang med tilfredsstillende bruk av juridisk metode og i tråd med forskningsetiske normer.

Arbeidsgruppens kommentarer:

Arbeidsgruppen mener at digitale ferdigheter og samarbeidsevner er noe som bør fremkomme tydelig under ferdighetsmålene og har foreslått at det inntas i innledningen om ferdighetsmålene. Videre mener arbeidsgruppen at ferdighetsmålene er gode og foreslår ikke at noen bør utgå. Arbeidsgruppen har foreslått inntatt en presisering om at det skal være et mål om å også kunne vurdere rettsreglene, ikke kun utrede, da dette vil i bedre grad henge sammen med målet om å kunne foreta rettspolitiske vurderinger og det å selv utforme normerende tekster. Videre har vi foreslått å bruke begrepet «normerende tekster» i ett av ferdighetsmålene og ta ut begrepet «andre juridiske dokumenter». På samme måte som med kunnskapsmålene kan man se en progresjonsstige for dette målet hvor man kan ha som mål å kunne utrede på de første to studieårene, mens man kan sette som mål å både kunne utrede og gi en vurdering på de høyere studieårene.

Arbeidsgruppen har for ferdighetsmålene endret rekkefølgen noe, men kun med en liten justering hvor målet om å kunne «Utrede og vurdere rettsregler» kommer før målet «Argumentere skriftlig og muntlig...».

Det siste eksisterende ferdighetsmålet, som er knyttet opp mot masteroppgaven, fortjener noen ytterligere kommentarer. Målet kan være litt forvirrende, siden det egentlig peker mot et virkemiddel – nemlig masteroppgaven. Arbeidsgruppen oppfatter at den egentlige målsetningen mht. ferdigheter er at studentene skal tilegne seg ferdigheter innenfor akademisk skriving, og at masteroppgaven representerer den mest sentrale læringsaktiviteten i studiet for å realisere denne målsetningen. Samtidig er det også andre elementer i studiet som bygger oppunder denne ferdigheten, særlig semesteroppgaven på andre studieår og oppgaven i retts historie. Det kan bli aktuelt med nye elementer for å bygge opp slike ferdigheter. Arbeidsgruppen vil foreslå å løfte opp akademisk skriving som det egentlige ferdighetsmålet, også for at dette kan forsterkes ved andre læringsaktiviteter gjennom studiet – for å bygge opp til masteroppgaven.

Generell kompetanse

Kandidaten skal kunne bruke de juridiske kunnskapene og ferdighetene på selvstendig vis til å:

- [Gjennomføre ulike typer juridiske arbeidsoppgaver](#)
- Samarbeide med jurister og [tværfaglig med](#) andre profesjoner om rettslige problemstillinger
- Formidle juridiske resonneringer til jurister, andre profesjoner og allmennheten
- Identifisere etiske og yrkesetiske problemstillinger relatert til jussen og håndtere disse på en forsvarlig måte
- Forstå og vurdere sammenhenger mellom retten og samfunnet, herunder rettens plass i styring av samfunnsutviklingen [og digitaliseringens betydning for utviklingen av retten](#)
- Reflektere over jussens forhold til andre fag
- Løse nye problemer og bidra til nytenking i en rettslig sammenheng
- Fremme rett og rettferdighet

Arbeidsgruppens kommentarer:

Arbeidsgruppen mener at de generelle kompetansemålene også er gode, men foreslår én endring. «Gjennomføre ulike typer juridiske arbeidsoppgaver» er selvforklarende og så bredt at det egentlig ikke sier noe. Masterstudiet i rettsvitenskap skal utdanne jurister, det er da klart at de skal være i stand til å utføre ulike typer juridiske arbeidsoppgaver. I versjon 1.0 av rapporten hadde gruppen også foreslått å ta ut kompetansemålet å «Fremme rett og rettferdighet». Dette målet er hentet fra kandidatløftet og er et svært bredt mål som handler mer om verdier og moral enn kunnskaper/ferdigheter/kompetanse som fakultetet tar ansvar for å gi læring om. Allikevel har målet en tydelig symbolsk verdi og de fleste høringsinstansene var negative til å ta det ut. På denne bakgrunn vil ikke arbeidsgruppen foreslå å ta det ut, men understreker at også dette målet bør gjenspeiles tydelig i læringsaktivitetene ved fakultetet.

Arbeidsgruppen bemerker at språklig kompetanse og ferdigheter – typisk evnen til å forstå, håndtere og anvende internasjonale rettskilder, ikke er gjenspeilet i de overordnede læringsmålene. Dette kan likevel sies å følge indirekte av læringsutbyttet i de enkelte fagene, typisk menneskerettigheter, folkerett og EØS-rett. Det kan likevel vurderes om et slikt krav bør legges inn i læringsmålene, jf. at det allerede er obligatorisk med minst ett engelskspråklig valgemne for studenter som ikke tar utenlandsopphold.

3. Læringsmål, læringsutbytte og læringskrav

Som presisert i punkt 1.2 Begreper så er Læringsmål, Læringsutbytte og Læringskrav det samme, det vil si mål om hvilke kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse en kandidat skal ha mål om å oppnå i ett emne eller gjennom en utdanning.

Ved det juridiske fakultet bruker vi begrepene Læringsmål og Læringskrav, i tillegg er Læringskrav på emnenivå presentert på emnesiden under overskriften «Hva lærer du» som er overskriften som er brukt for alle emner ved UiO, men alle begrep peker mot det samme.

I denne rapporten har vi frem til nå brukt begrepet Læringsmål om læringsmålene for masterstudiet i rettsvitenskap, og begrepet Læringskrav for målene presentert på emnesiden og læringskrav om målene som er presentert på semestersiden og koblet til hvert enkelt fag og i tett sammenkobling med litteraturlisten i Leganto.

Arbeidsgruppen har identifisert et språk mellom læringsmålene for hele studiet og læringskravene for hvert enkelt emne. Dette peker mot at det er behov for et system/rutiner/verktøy som kan sørge for at sammenhengen følges opp, dette fra læringsmålene på programnivå til læringskravene på fagnivå.

Videre vil arbeidsgruppen diskutere begrepene, dette både for å få en opprydning slik at man lettere kan se om man er på program-, emne- eller fagnivå, og se på bruken av begrepet «krav» fremfor «utbytte» og «mål». Begrepet «Læringskrav» er noe som fakultetet selv har valgt å ta i bruk, begrepet tas ikke i bruk som del av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR).

Hvilke ord og begreper man bruker har effekt. Å bruke ordet “krav” fremfor “utbytte” når man snakker om læring gir en føring om at ansvaret ligger på studenten og at beskrivelsene er en liste som skal sjekkes av, fremfor at listen er ment som en støtte til både faglærer og student om hva emnet skal inneholde og gi av læring. Rettsvitenskap har videre utfordringer når det kommer til læringsmiljø, karakterpress og stress blant studentene. En endring fra termen læringskrav til læringsutbytte vil ikke være en umiddelbar løsning, men arbeidsgruppen mener at det vil være et bidrag opp mot å snakke om læring som noe som skjer i fellesskap i et miljø.

Arbeidsgruppen foreslår at det skal være følgende nivåer:

- Læringsmål for Masterstudiet i rettsvitenskap
- Læringsutbyttebeskrivelse på emnenivå som presenteres under overskriften “Hva lærer du” på emnesiden. For de obligatoriske emnene er dette en samlet beskrivelse for alle fag som inngår i emnet.
- Detaljert læringsutbyttebeskrivelse for hvert enkelt fag.

4. Eksempler på reviderte læringsutbyttebeskrivelser

Som del av arbeidet i arbeidsgruppen har Maria Astrup Hjort og Erling Hjelmeng arbeidet med utkast til reviderte læringsutbyttebeskrivelser for Erstatningsrett på JUS1111 og Sivilprosess på JUS4211.

Disse eksemplene er ikke endelige og inntas her i rapporten som et eksempel på hvordan vi har jobbet med dette i arbeidsgruppen for å vise hvordan en aktualiserer arbeidet med ferdigheter i ett fag. I arbeidet med egne læringsutbyttebeskrivelser har Hjort og Hjelmeng sett på sammenhengen mellom kunnskaper, ferdigheter og generelle kompetanse i eget fag, vurdert hvilke ferdigheter fra de overordnede læringsmålene for MiR som er særlig aktuelle for eget fag, og gjort flere redaksjonelle endringer for å

konkretisere hva som er innholdet i emnet og forventinger til studentene, blant annet gjennom å bruke flere verb i kunnskapsmålene for å vise hvordan det vil se ut når kunnskapen er oppnådd.

4.1 Utkast til revidert læringsutbyttebeskrivelse for JUS1111 Erstatningsrett

Refleksjon fra faglærer Erling Hjelmeng om arbeidet med læringsutbyttebeskrivelser:

Arbeidet med læringsutbyttebeskrivelser i et fag på første semester ga rom for å vurdere hva det er realistisk å kreve av studentene så tidlig i studiet, på samtlige tre områder (kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse), samt hvordan den eksisterende undervisningen faktisk setter studentene i stand til å oppnå dette nivået. Første semester er et slags første trinn på ferdighetsstigen, og det det særlig legges vekt på i undervisningen er å trene studentene i å foreta juridiske drøftelser, gjennom obligatoriske skriveøvelser, skriveverksteder og tilbakemeldinger. Enkelte foreslåtte elementer i læringsutbyttebeskrivelsen, for eksempel å samarbeide i grupper om å utforme argumentasjon og drøftelser, er i mer begrenset utstrekning inkludert som et element i undervisningen. Også muntlig presentasjon kan løftes frem i undervisningen.

Arbeidet med læringsutbyttebeskrivelser har bekreftet inntrykket av at det i de fleste fag har vært et fokus på kunnskapsdelen, mens ferdigheter og generell kompetanse virker mindre gjennomtenkt og i begrenset utstrekning er tilpasset de overordnede målene for Master i rettsvitenskap.

[Gjeldende læringskrav i Erstatningsrett i JUS1111 \(følg hyperlenken\)](#)

Forslag til revidert læringsutbyttebeskrivelse:

Kunnskap

Etter å ha fullført faget har du god kunnskap om

- Betingelsene for ansvar, dvs. erstatningsrettslig relevant skade, ansvarsgrunnlag og adekvat årsakssammenheng
- Bilansvaret som ordning med objektivt ansvar og tvungen forsikring
- Skadelidtes medvirkning, lempning, flere skadevoldere og regress
- Reglene om tapsutmåling

Etter å ha fullført faget kan du redegjøre for hovedlinjene i

- EMK og EØS-avtalens betydning for erstatningsretten
- Forholdet mellom erstatningsrett og hhv. trygd og forsikring

Ferdigheter

Etter å ha fullført faget kan du

- Tolke lover og forskrifter av relevans for erstatningsretten
- Diskutere erstatningsrettens rolle i rettssystemet
- Analysere dommer på erstatningsrettens område mht. verdi som rettskilde
- Presentere forslag til løsninger på erstatningsrettslige spørsmål
- Identifisere og drøfte erstatningsrettslige problemstillinger i et saksforhold
- Anvende erstatningsrettslige regler på praktiske situasjoner

Generell kompetanse

Etter å ha fullført faget kan du

- Anvende juridisk metode for å løse problemstillinger innenfor erstatningsretten
- Samarbeide i en gruppe om å utforme drøftelser av og argumentasjon i et erstatningsrettslig sakskompleks
- Reflektere rundt metodiske utfordringer i og hensyn bak erstatningsansvaret

4.2 Utkast til revidert læringsutbyttebeskrivelse for sivilprosess (inngår som ett av tre fag i emnet JUS4211 Prosess og strafferett)

Refleksjon fra ansvarlig faglærer Maria Astrup Hjort om arbeidet med læringsutbyttebeskrivelser:

Arbeidet tvinger frem en diskusjon om hvilken detaljgrad læringsmålene skal ha. Det bør være et mål at alle punkter i læringsmålene har omtrent samme abstraksjonsnivå. Det gjør det lettere for studentene å også visuelt se hvor omfattende et læringsmål er.

Arbeidet med læringsmålene har også gitt opphav til diskusjon om forskjellen mellom de tre kategoriene kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Det kan se ut som det er en tendens at mange av læringsmålene plasseres under kunnskap, og at både ferdigheter og generell kompetanse er kategorier som vies lite oppmerksomhet. Her har de ansvarlige faglærerne en mulighet til å reflektere rundt hva studentene faktisk sitter igjen med etter å ha tatt emnet. I en slik refleksjon bør den ansvarlige faglæreren også ta i betraktning hva slags eksamensform som brukes i emnet. Gir eksamensformen mulighet til å teste både kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse?

Et siste moment som bør tas i betraktning ved revidering av læringsmålene, er om formuleringene er lette å forstå for studentene. Brukes det terminologi som studentene kan kjenne igjen fra fagets hovedlitteratur, eller må læringsmålene undergis en større tolkning for å forstå hva som omfattes? Jo enklere det er for studentene å forstå hvilke mål de skal nå, jo bedre.

[Gjeldende læringskrav i sivilprosess i JUS4211 \(følg hyperlenken\)](#)

Forslag til revidert læringsutbyttebeskrivelse:

Kunnskap

Etter å ha fullført faget har du god kunnskap om

- de grunnleggende sivilprosessuelle prinsippene, kan gjøre bruk av dem og forstår forholdet mellom alminnelige sivilprosessuelle prinsipper og enkeltregler i lovgivningen.
- domstolenes organisering og sammensetning
- prosessforutsetningene og kan ta stilling til om prosessforutsetningene er oppfylt når en sak anlegges
- reglene om forberedelse og gjennomføring av allmennprosessen og småkravprosessen, herunder reglene om bevis
- reglene om komplekse saker (behandling av flere krav eller parter, samt partshjelp)
- rettens forhold til partenes prosesshandlinger
- reglene om rettsmidler
- reglene om rettskraft og litispens

Etter å ha fullført faget kan du redegjøre for hovedlinjene i

- reglene om fri rettshjelp
- reglene om sakskostnader
- alternativ tvisteløsning og gruppesøksmål
- sivilprosessens frister, forkynning og retting av feil
- reglene om midlertidig sikring

Ferdigheter

Etter å ha fullført faget

- er du i stand til å vurdere om prosessreglene ivaretar målene for prosessordningen og hvordan reglene bør anvendes for å fremme målene.
- Kan du tolke og klargjøre innholdet i gjeldende prosessuelle regler ved bruk av de sentrale rettskildene i faget, om nødvendig i lys av internasjonale rettskilder
- Forstår du og kan gjøre bruk av grunnleggende sivilprosessuelle begreper
- Kan du løse praktiske prosessuelle problemstillinger
- Kan du vurdere og kritisere prosessuelle regler, herunder identifisere og ta stilling til etiske utfordringer og etiske forventninger til prosessens aktører

Generell kompetanse

Etter å ha fullført faget

- Kan du reflektere rundt domstolens funksjon i samfunnet, og hvordan grunnleggende sivilprosessuelle hensyn og overordnede målsetninger sikrer domstolens funksjoner.
- Kan du identifisere hvilke saker som behandles etter de ulike prosesslovene og diskutere forskjeller mellom sakstypene
- har du generell kompetanse til å kunne administrere og pådømme eller prosedere vanlige sivile saker for domstolene.

5. Læringsutbytte og undervisnings- og vurderingsformer

5.1 Dagens undervisningsformer og læringsutbyttebeskrivelser

Arbeidsgruppen er bedt om å vurdere forholdet mellom dagens undervisningsformer og læringsutbyttebeskrivelser. Kartleggingen ovenfor fokuserte først og fremst på forholdet mellom de overordnede kravene for MiR opp mot læringsutbyttebeskrivelsene for de enkelte semestre og fag. Her var det dårlig sammenheng.

Det samme gjelder, i alle fall langt på vei, for undervisningsformene. I vedlegg 2 har arbeidsgruppen sammenstilt de ulike undervisningsformene som tilbys i obligatoriske emner på MiR. Innenfor de obligatoriske emnene ligger fremdeles hovedvekten på en kombinasjon av forelesninger og kursundervisning. Arbeidsgruppen har ikke full oversikt over eventuelle initiativer enkeltfag eller enkeltlærere har tatt, men det generelle inntrykket er at undervisningsformene i svært liten utstrekning støtter opp om de overordnede læringsutbyttebeskrivelsene. Unntak er de obligatoriske skriveøvelsene på JUS1111, prosedyreøvelse i JUS2111, semesteroppgaven i JUS2211, forhandlingsøvelse i JUS3112, gruppepresentasjon i JUS3220 og gruppeinnleveringer i JUS4211. Ser man på ferdighetsmålene for MiR,

for eksempel knyttet til å forfatte ulike typer juridiske dokumenter, er dette helt fraværende i obligatoriske emner. Det samme gjelder langt på vei å kunne argumentere skriftlig eller muntlig for et juridisk standpunkt.

Dagens undervisningsformer ved fakultetet fremstår som primært knyttet opp mot kunnskapsformidling og i mindre utstrekning ferdighetsutvikling. På denne måten er undervisningen i utakt med de overordnede læringsmålene. I enkelte valgemner legger undervisnings- og vurderingsformene opp til mer ferdighetstrening, men dette gjelder et mindretall av emnene. Andre læringsaktiviteter ved fakultetet, som ikke er obligatoriske og ofte avhengig av studentenes egne initiativ, fremstår som mer ferdighetsrettet. I regi av fakultetet gjelder dette oppgaveinnleveringer (fakultetsoppgaver), som i begrenset utstrekning involverer fakultetets lærere. Samtidig gis det noe coaching og opplæring ifm. semesteroppgave og prosedyreøvelse. Et CELL-initiativ – skrivelab – vil bidra til å styrke studentenes (digitale) samarbeidsevner. Flere valgemner, for eksempel Lovgivningslære, Legal Technology, Domsanalyse, domskriving og Robot Regulation, inneholder langt mer varierte både lærings- og vurderingsformer.

Likevel fremstår det å være en mismatch mellom læringsutbyttebeskrivelser og undervisningsformer. Arbeidsgruppen anbefaler at det i den prosessen som foreslås mht. revisjon av læringsutbyttebeskrivelser for det enkelte fag og studieår også blir stilt krav om at ansvarlige faglærere må vurdere om det er behov for endringer i undervisningsopplegget for bedre å realisere en progresjon innenfor ferdigheter. Vurderingen her må etter arbeidsgruppens oppfatning bygge på en baklengsdesign, dvs. at man først definerer læringsmål og ferdigheter, og deretter tilpasser undervisnings- og vurderingsformer. Videre må læringsutbyttebeskrivelsene utformes på en konsistent måte på tvers av fag og semester. Samtidig er det viktig at tekstene utformes slik at studentene har nytte av dem og forstår dem, samt gjenkjenner dem i undervisningen.

5.2 Dagens vurderingsformer og læringsutbyttebeskrivelser

Arbeidsgruppen har tatt utgangspunkt i at det er en nær sammenheng mellom vurderingsformer og studentatferd. Studenter er rasjonelle, og tilpasser sine læringsstrategier til kunnskap og ferdigheter som prøves på eksamen. Slik dagens vurderingsformer er, med en hovedvekt på skoleeksamen, ligger det i kortene at studentene vil fokusere sine forberedelser på å mestre denne eksamenssituasjonen på best mulig måte. Det betyr også at vurderingsformene favoriserer helt bestemte ferdigheter som er viktige på skoleeksamen, nærmere bestemt å levere et skriftlig arbeid på kort tid innenfor et begrenset antall sjangre (praktikum og teori).¹ Eksamensformen premierer “pugging” og ferdigheter som evne til raskt å gripe problemstillinger, disponere tekst og tid, samt juridiske drøftelser. Alt dette er svært begrensede ferdigheter og begrenset kompetanse ut fra det som allerede er definert som overordnede læringsmål for MiR. Også for vurderingsformene er det altså et avvik mellom de eksisterende læringsmål og det som faktisk møter studentene i studiet. Samtidig har fakultetet i begrenset utstrekning tatt i bruk formative vurderingsformer gjennom semestrene.

De obligatoriske emnene er stort sett blottet for prøving av andre ferdigheter enn de som knytter seg til avsluttende skoleeksamen. (Se Vedlegg 3, Oversikt over vurderingsformer). Derimot er enkelte ferdigheter omfattet som obligatoriske arbeidskrav, som for eksempel prosedyreøvelse og

---

¹ Johnson, C.M., Green, K., Galbraith, B. & Anelli, C. (2015) Assessing and refining group take-home exams as authentic, effective learning experiences. *Journal of College Science Teaching*, 44(5), 61-71; Durning, S. Dong, T., Radcliffe, T., Schuwirth, L., Artino, A., Boulet, J. & Eva, K. (2016) Comparing open-book and closed-book examinations: A systematic review. *Academic Medicine*, 91, 583-599.

semesteroppgave på andre studieår. Dette er likevel bare øvelser som må være gjennomført/bestått, og som ikke teller med i karakteren. Arbeidsgruppen vil påpeke at dette fratrukker studenter arenaer å utmerke seg på; i dag avhenger “alt” av prestasjonen den ene eksamensdagen.

Arbeidsgruppen mener at når studiet først har etablerte ferdighetsmål (og også generelle kompetansemål), bør disse også gjenspeiles i vurderingsformene. Dette skyldes for det første det helt grunnleggende, at når det først er oppstilt ferdighetsmål bør disse også reflekteres på studentenes vitnemål. For det andre, selv om ulike ferdighetsbaserte øvelser innføres som obligatoriske, oppfattes ikke disse som eksamensrelevante av studentene. Dette kan dels føre til at øvelsene ikke blir prioritert (utover et “minimumsnivå”), dels kan det presse studentene at de må bruke tid på obligatoriske aktiviteter som ikke oppfattes som eksamensrelevante. Slike øvelser kan også bli oppfattet som “tilleggsarbeid” som kommer på toppen av den innsatsen studentene uansett må legge ned, noe som kan virke ytterligere demotiverende. Dette bekreftes av tilbakemeldinger fra JUS2211 etter at semesteroppgaven ble B/IB og uten muntlig prøve.

Arbeidsgruppen er av den oppfatning at fokuset på avsluttende skoleeksamen bør tones ned, til fordel for karaktergivende ferdighetsøvelser i løpet av semesteret. Poenget med ferdighetsbaserte aktiviteter, og å ta de eksisterende ferdighetsmålene på alvor, er at studentene skal arbeide med rettsstoffet på andre måter som gir mer effektiv læring, ikke å innføre ytterligere arbeidskrav som kommer i tillegg til den innsatsen som allerede legges ned. Et eksempel på slike ordninger er opplegget som er innført på første semester, der studentene gjennomgår to obligatoriske skriveøvelser i løpet av semesteret (som må bestås), mens skoleeksamen er kuttet til 4 timer.

Arbeidsgruppen ser at denne type omlegninger kan være ressurskrevende, ikke minst mht. klagemuligheter på delkarakterer. Likevel er det på det rene at det i dagens situasjon brukes mye ressurser på skoleeksamen, ikke minst i oppgaveutvalgene. Dersom skoleeksamen gjøres mindre omfattende, vil dette kunne frigjøre ressurser til andre vurderingsformer (selv om det ikke er betydelige forskjeller på fakultetets ressursbruk på hhv. 6 og 4-timers skoleeksamen). Et eksempel kan være hjemmeeksamen der oppgaven består i å spille inn og laste opp en muntlig presentasjon. Enkelte andre eksempler gis i neste avsnitt.

6. Forslag til nye undervisnings- og vurderingsformer

6.1 Innledning

Arbeidsgruppen foreslår at det på studieårene innledes en prosess med de ansvarlige faglærerne for å revidere læringsutbyttebeskrivelsene slik at disse 1) bringes i samsvar med de overordnede læringsmålene for MiR, og at de 2) reflekterer en ferdighetsmessig progresjon utover i studiet. På denne bakgrunn blir det prematurt for arbeidsgruppen å foreslå konkrete tiltak for enkelte fag og studieår. Arbeidsgruppen vil imidlertid legge frem noen tentative forslag for å vise hvordan en progresjon knyttet til enkelte ferdighetsmål kan ivaretas. Gruppen vil særlig se på læringsmålene for akademisk skriving og muntlige ferdigheter. I tillegg vurderes digitale ferdigheter. For det første punktet ligger det allerede inne elementer i undervisningen som understøtter en slik progresjon, mens det for det andre bare ligger tre slike elementer inne i undervisningen i obligatoriske emner (prosedyreøvelse i JUS2111, forhandlingsøvelse i JUS3112 og muntlig gruppepresentasjon i JUS3220). Gruppeoppgaven på JUS4211 kan gi viktig utvikling av samskrivings- og digitale ferdigheter.

6.2. Undervisnings- og vurderingsformer innenfor akademisk skrivning

For akademisk skrivning ligger det allerede i dagens studieordning tilløp til en progresjon utover i studiet, ved at studentene på første semester introduseres for obligatoriske skriveøvelser der de får tilbakemelding og veiledning underveis, via semesteroppgave på andre studieår og 3-dagers hjemmeeksamen i JUS3220 Retts historie, til den avsluttende masteroppgaven. Selv om det dermed allerede ligger inne en viss progresjon, fremstår denne som noe fragmentarisk, og uten at det synes å ligge en helhetlig plan bak. På dette punktet vises det særlig til Vedlegg 4 med innspill fra CELL-prosjektet “studenten som forsker”, der det er formulert forslag til progresjonsbaserte læringsaktiviteter innenfor skrivning, særlig med fokus på økende grad av selvstendighet i problemformulering.

I denne “ferdighetsstigen” mangler det også en slags “bro” over til masteroppgaven. Det bør derfor vurderes å innføre forberedende undervisning for masteroppgaven i semesteret før oppgaven leveres, typisk et (obligatorisk) kurs i forskningsprosjektdesign der studentene også kan motta veiledning i å utforme sitt prosjekt. Selv om studentene må melde inn tema for masteroppgaven semesteret før (innen hhv. 1.10 og 1.4), er erfaringen at mange kommer sent i gang med å utforme det endelige prosjektet, og at dette for en del går utover skrivningen. Arbeidsgruppen forstår at de juridiske studieprogrammene skiller seg ut på UiO ved at de mangler et emne i vitenskapelig forskning og skrivning. Arbeidsgruppen ser at det kan være utfordringer med å innpasse et slikt opplegg i timeplanen, men anbefaler likevel at dette utredes og peker på de konkrete forslagene fra “student som forsker”-prosjektet..

For all skriveopplæring er det viktig med veiledning underveis, dvs. at studentene får tilbakemelding på tekst før den fra studentens side anses som “ferdig”. For et godt læringsutbytte er det også viktig at studentene kan stille oppfølgingsspørsmål til tilbakemeldinger. I dagens situasjon er et slikt opplegg innført for de obligatoriske skriveøvelsene på første semester, og skriveverksteder vil også bli arrangert for flere fakultetsoppgaver i regi av CELLS skrivelab. Det er imidlertid grunn til å benytte en slik form i større skala enn i dag. Et mulig eksempel kan være en form for mappeevaluering, hvor studentene i løpet av en kursrekke skriver én eller flere oppgaver og får i alle fall tilbakemelding på ett utkast underveis. Arbeidene kan samles i en mappe, der for eksempel et tilfeldig trukket arbeid delvis teller i sluttarakter (evt. teller fullt ut dersom det ikke kombineres med en avsluttende eksamen). Dette er brukt på andre fakulteter på Universitet i Oslo og ble pilotert på Det juridiske fakultet i H2021 i JUS5080 Programmering for jurister. På denne måten sikrer en at studentene legger ned en skikkelig innsats i arbeidet, samtidig som ressurser kan overføres fra avsluttende skoleeksamen til tilbakemeldinger som gir et bedre læringsutbytte. Arbeidsgruppen ser at slike ordninger vil reise ressurs spørsmål og vil kunne stille krav til klageadgang. Gruppen anbefaler imidlertid at dette vurderes nærmere, kanskje særlig på 3. studieår og på JUS4211.

En annen svakhet ved dagens skriveopplæring er et begrenset antall sjangere, som heller ikke står i forhold til det nåværende læringsmålet om å kunne utforme “lovforslag, avtaler, vedtekter og andre juridiske dokumenter” (av Arbeidsgruppen foreslått endret til å utforme “normerende tekster”). Det vises i denne sammenheng til innspillet fra CELL-prosjektet Skrivelab/praksis, se Vedlegg 5). Det er særlig 3. studieår og JUS4211 som utpeker seg for en utvidelse av sjangere for skriftlig arbeid; for 3. studieår typisk kontrakts- og selskapsrettslige dokumenter og for JUS4211 ulike former for prosessuelle dokumenter.

6.3 Undervisnings- og vurderingsformer innenfor muntlige ferdigheter

Fraværet av muntlige innslag har lenge vært et paradoks ved jusstudiet. I sin tur har nok den manglende kulturen for muntlighet også påvirket læringsmiljøet, særlig i form av frykt for å ta ordet og diskutere på kurs. De senere årene har det likevel vært et visst innslag av læringsfremmende elementer i studiet, f.eks.

prosedyrekonkurransen på andre studieår og obligatorisk presentasjon på 3. studieår. Det har også vært gjort forsøk med prosedyreøvelse (ikke obligatorisk) innenfor faget rettslig argumentasjon på JUS 1211. Arbeidsgruppen vil påpeke at karaktersetning av muntlig vurderingsformer er vanlig for eksempel ved Det juridiske fakultet på UiT.

Arbeidsgruppen vil beskrive to muligheter for å la muntlige elementer inngå i fastsettelsen av karakter.

For det første kan en tenke seg karaktersatte prosedyresimuleringer (“prosedyreøvelser”). Karaktersetningen her vil kunne være en kombinasjon av vurderingen av skriftlig materiale (prosesskriv) og muntlig presentasjon. Studentene kan typisk settes sammen i team som først skal skrive en stevning eller et tilsvarende, og at teamene etterpå prosederer saken i en simulert hovedforhandling. Kanskje kan man også inkludere et simulert digitalt planmøte gjennom den plattformen som CELL utarbeider i arbeidsgruppen Den digitale rettssalen. Da vil studentene også få erfare forskjellen mellom digital og fysisk muntlighet.

Muntlige elementer kan også inngå i en sluttexamen, for eksempel ved at studentene spiller inn en presentasjon som lastes opp i Inspira. Dette vil nødvendigvis måtte gjennomføres som en hjemmeeksamen og ikke som en tradisjonell muntlig eksamen. Oppgaven kan være å presentere en rettslig problemstilling (“foredrag”), eller mer praktisk rettet for eksempel utdrag fra en simulert prosedyre, eller å presentere rettstilstand og muligheter for å vinne frem overfor en klient i ut fra et konkret saksforhold. Dokumentasjonen av den muntlige innsatsen gjennom video vil da også sikre klagemuligheter over karakterfastsettelsen.

6.4 Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter kan sies å eksistere på to nivåer i jussutdanningen. For det første er digitale ferdigheter nødvendig for i det hele tatt å tilegne seg og arbeide med juss, for eksempel gjennom Lovdata Pro. Dette nivået av digitale ferdigheter kan sammenliknes med det å kunne lese og skrive. Digitale ferdigheter kan også forstås i en samarbeidskontekst, dvs. evnen til å samarbeide med medstudenter, for eksempel gjennom samskriving eller utarbeidelse av presentasjoner over digitale plattformer. Etter arbeidsgruppens oppfatning utgjør begge disse elementene selvsagte deler av jussutdanningen, som blir og må bli reflektert i måten studiet legger til rette for at studentene arbeider (og samarbeider) på.

Utover disse mer basale digitale ferdighetene er det et spørsmål om jusstudiets innretning gir studentene de nødvendige verktøyene for å forstå hvordan digitalisering påvirker selve jussen. Dette kan dreie seg om forhold som betydningen av blokkjedeteknologi innenfor aksjehandel, eiendomshandel og andre former for omsetning der notoritet er sentralt, men også hvordan nye former for valuta kan påvirke for eksempel pengekravsretten. På dette punkt vises det særlig til Vedlegg 6, innspill fra LILO, der det gis en oversikt over både ferdighetsmessige og kunnskapsmessige digitale læringspunkter utover i studiet.

For begge disse nivåene av digitale ferdigheter er det en klar forventning fra politisk hold og samfunnets side om at utdanningsinstitusjonene bidrar til å utstyre studentene med relevante digitale ferdigheter. I Regjeringens [Strategi for digital omstilling i universitets- og høyskolesektoren](#) er det bl.a. fremhevet at digitale temaer, metoder og kompetanse må inn i alle fag, samt at studentene må få yrkestilpasset digital kompetanse. Videre er det i EU utarbeidet et [Digital Competence Framework](#), som er et rammeverk for å utstyre innbyggere med digitale ferdigheter. Begge disse policy-dokumentene synliggjør forventningen om at også jusstudiet må utstyre studentene med relevante digitale ferdigheter.

Arbeidsgruppen vurderer at disse formene for digitale ferdigheter først og fremst bør implementeres i de enkelte fagene, ikke minst for å sikre at fagene har oppdaterte læringsmål. Ferdigheter til å arbeide digitalt, og å samarbeide digitalt, sikres gjennom arbeidsformer som allerede er etablert og som kan videreutvikles innenfor rammene av et økt fokus på ferdigheter. Dette gjelder ikke minst krav til samskriving og annet samarbeid som for eksempel ligger i gruppepresentasjoner og gruppearbeid (jf. gruppeoppgaven på JUS4211). Samskriving og digitalt samarbeid er etter arbeidsgruppens oppfatning også noe som i høyere grad bør implementeres i kursundervisningen.

7. Videre prosess

Arbeidsgruppens mandat er særlig knyttet til utformingen av læringsmål og læringsutbyttebeskrivelser, samt å legge til rette for en ferdighetsmessig progresjon utover i studiet som understøtter de overordnede ferdighetsmålene for studiet. Gruppens arbeid har avdekket betydelige svakheter, særlig ved at de generelle ferdighetsmålene for studiet i liten utstrekning gjenspeiles verken i læringsutbyttebeskrivelser eller i de konkrete undervisningsaktivitetene. Heller ikke vurderingsformene er egnet til å prøve mer enn et begrenset sett av ferdigheter (først og fremst de som er relevante for å prestere på skoleeksamen).

Arbeidsgruppen foreslår at det initieres en prosess der læringsutbyttebeskrivelsene for hvert fag og semester revideres, og at denne revisjonen også inkluderer ferdighetsbaserte undervisnings- og vurderingsformer, for å sikre at de overordnede læringsmålene for MiR blir flektert og ivaretatt i læringsaktivitetene. Selv om arbeidsgruppen har fokusert på de obligatoriske emnene, bør det i den videre prosessen også ses hen til valgmeneprosessen og vektleggingen av ferdigheter innenfor denne.

Trinn 1 i en slik prosess vil være å etablere en plan for hvilke ferdigheter som skal prioriteres på hvilket studieår/semester, og sikre en progresjon. Å uforme en slik plan må sies å ligge i kjernen av PMRs oppgaver. Trinn 2 i prosessen innebærer at de ansvarlige faglærere og studieårsansvarlige reviderer læringsutbyttebeskrivelsene for hhv. enkeltfag og for semester. For å sikre en enhetlig bruk av beskrivelsene er det i denne prosessen viktig med kontakt mellom studieårene, gjerne slik at beskrivelsene er gjenstand for høring.

Arbeidsgruppen vil løfte frem følgende ferdigheter som bør prioriteres i et progresjonsbasert opplegg:

Akademisk skriving

Her ligger det allerede en viss progresjon i det eksisterende studieløpet, nemlig med obligatoriske skriveøvelser på første studieår, semesteroppgave på andre studieår, rettshistorieeksamen på 3 studieår og masteroppgaven. Det bør særlig vurderes om det kan legges inn et ytterligere element på 4 studieår for å bygge en bro over mot masteroppgaven, typisk et obligatorisk kurs i prosjektdesign. Videre er det grunn til å fase CELLS skrivelab inn på samtlige studieår. Videre vises det til forslagene som ligger i Vedlegg 4 fra Student som forsker-prosjektet.

Muntlige ferdigheter

Denne ferdigheten er i liten utstrekning til stede i studiet, utover den obligatoriske prosedyreøvelsen på 2. studieår og noen muntlige aktiviteter på 3. studieår. Det bør vurderes om denne bør karaktersettes og at skoleeksamen på samme semester krympes. Prosessfagene på 4. studieår fremstår som velegnet for muntlig aktivitet. Det kan vurderes å la studentene spille inn en presentasjon over en oppgave og la denne telle i sluttarakter.

Digitale ferdigheter og samarbeid

Det er ikke nødvendig å inkludere spesifikke digitale ferdigheter inn i læringsutbyttebeskrivelsene i hvert enkelt fag, men at studentenes arbeidsformer legges opp slik at de nødvendigvis vil måtte tilegne seg disse. Et grunnleggende eksempel er bruk av juridiske databaser (som for eksempel Lovdata), som allerede er integrert i studiet. Særlig læringsaktiviteter som samskriving, medstudentevaluering (kommentering på andres tekster) og muntlige presentasjoner vil stimulere dette. Digital forståelse og forståelse for hvordan digitalisering påvirker jussen vil typisk kunne tas inn i kunnskapskrav og generell kompetanse i enkeltfag. Arbeidsgruppen er kjent med at CELL arbeider videre med dette.

Utforme normerende tekster (lov, vedtekter og avtale)

Ut fra de overordnede læringskravene for Master i Rettsvitenskap bør skriving av denne typen tekster inngå som en del av læringsaktivitetene. Eventuelt bør læringskravene nedjusteres, dersom dette likevel ikke skal inngå som en del av ferdighetsmålene (slik de gjør i dag på det overordnede nivået for Master i Rettsvitenskap). Arbeidsgruppen anser imidlertid at dette læringskravet snarere bør styrkes gjennom implementering i enkeltfag.

8. Konklusjoner og anbefalinger

Arbeidsgruppens mandat var todelt: for det første å gjennomgå og foreslå endringer i de eksisterende læringsmålene, for det andre å komme med forslag til nye undervisnings- og vurderingsformer.

Arbeidsgruppens kartlegging av læringsmål (læringsutbyttebeskrivelser) viser at de overordnede målene for Master i Rettsvitenskap både er ambisiøse og ferdighetsbaserte, og passer godt med anbefalinger fra eksterne evalueringer av Master i rettsvitenskap og innspill fra arbeidsliv. Et hovedfunn er imidlertid at disse målene i begrenset utstrekning er gjenspeilet på fag-/semesternivå, slik at fakultetet på en måte “lover mer enn det holder”. Det er også en betydelig inkonsistens i formuleringen av læringsmålene mellom semestre og emner.

Arbeidsgruppen foreslår på denne bakgrunn en gjennomgående revisjon av læringsmål (i første omgang i de obligatoriske fagene), basert på en ferdighetsmessig progresjon, og at læringsutbyttebeskrivelsene benyttes på en enhetlig måte for kommunikasjon til studentene. Videre må undervisningsaktivitetene (og vurderingen/prøvingen) i det enkelte faget tilpasses ferdighetsmålene. Arbeidsgruppen foreslår også noen mindre justeringer i de overordnede læringsmålene.

Videre foreslår arbeidsgruppen at det basert på reviderte læringsmål og en helhetlig plan for progresjon innenfor Master i Rettsvitenskap innføres nye undervisnings- og vurderingsformer tilpasset disse kravene. Arbeidsgruppen har beskrevet dette på et mer overordnet plan, men gir også en del eksempler på aktiviteter som kan innføres. Vedleggene med forslag fra ulike prosjekter innenfor CELL gir ytterligere eksempler.

Forslagene ovenfor reiser spørsmål om administrative ressurser. Flere og mer varierte undervisnings- og evalueringsformer krever tettere oppfølging. En dreining mot at aktiviteter i større grad karaktersettes, genererer også spørsmål knyttet til klagerett, gjentak m.m... På grunnlag av allerede planlagte endringer, har studieadministrasjonen ved fakultetet hatt en prosess for ny organisering, der administrasjonen av undervisning og eksamen samles én seksjon. Endringen iverksettes i løpet av vårsemesteret 2022. Dette vil kunne gi en noe jevnere ressursutnyttelse, men det er likevel viktig å presisere at de foreslåtte endringene vil medføre merarbeid i administrasjonen.

Arbeidsgruppen synliggjør at jusutdanningen ikke lenger er et rent teoretisk studium, og at dette betyr at finansieringen av studieplasser bør øke. Arbeidsgruppen legger imidlertid også til grunn at det er mulig å ta grep gjennom omdisponering av ressurser innenfor dagens ordning. For eksempel vil ressursene som benyttes til fakultetsoppgaver og kursoppgaver kunne benyttes til undervisningsaktiviteter som bedre engasjerer studentene og som stimulerer til utvikling av ferdigheter.

9. Vedlegg

Legge til Høringsinnspillene

Vedlegg 3: Vurderingsformer og obligatoriske undervisningselementer på obligatoriske emner på MiR.

Emnekode	Emnenavn	Eksamenstid	Eksamensform	Obligatoriske elementer i undervisningen
JUS1111	Privatrett I	4 timer	Hjemmeeksamen	To obligatoriske skriveøvelser (fast ordning)
JUS1211	Privatrett II	6 timer	Skole	Nei
JUS2111	Statsforfatningsrett, folkerett og menneskerettigheter	6 timer	Skole	Prosedyreøvelse og kildesøkekurs (fast ordning)
JFEXFAC04	Examen facultatum, rettsvitenskapelig variant	4 timer	Skole	Midlertidig: Skriftlig innlevering (godkjent/ikke-godkjent)
JUS2211	Forvaltningsrett og EØS-rett	6 timer	Skole	Semesteroppgave (obligatorisk innlevering) Fra høst 2021 er dette en del av undervisningen
JUS3112	Formuerett I	6 timer	Skole	Obligatorisk kurs (fast ordning)
JUS3213	Formuerett II	6 timer	Skole	Nei
JUS3220	Rettshistorie	72 timer	Hjemmeeksamen	Obligatorisk innlevering av disposisjon og muntlig presentasjon
JUS4111	Metode og etikk	4 timer	Skole	Etikkurs (fast ordning)

JUS4211	Prosess og strafferett	6 timer	Skole	To obligatoriske essays (gruppearbeid og individuelt refleksjonsnotat (fast ordning))
JUS4121	Rettsøkonomi	4 timer	Skole	Nei
JUS4122	Retts sosiologi	48 timer	Hjemmeeksamen	Obligatorisk fakultetsoppgave (fast ordning)
JUS4123	Rettsfilosofi	4 timer	Skole	Nei

Vedlegg 4: Innspill fra Studenten som forsker – prosjektet ved CELL.

Innspill til arbeidsgruppen – ferdigheter og mulige moduler CELL-prosjekter

Frist: 1.2.2021

1. Prosjekt, ferdighetsområde og fagligansvar for skjemaet (velg)

☐	LILO Digitale ferdigheter Tobias	
☐	Skrivelab/Praksis Skriveferdigheter	Jon Christian/Hilde
☒	Student som forsker Akademiske ferdigheter	Marte
☐	Prosedyresatsning Muntlige ferdigheter	Malcolm
☐	Forhandlingsforum Tvisteløsningsferdigheter	Sverre
☐	Forskerprosjektet Samarbeidsferdigheter	Cecilie/Malcolm

2. Hvilke MiR-læringsmål (både kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse) fra arbeidsgruppens reviderte forslag har størst tilknytning til deres prosjekt? (klipp og lim fra vedlegget)

Kunnskap:

- Avansert kunnskap om juridisk metode

Ferdigheter:

- Utrede [og vurdere](#) rettsreglene innen ulike rettsområder
  - Argumentere skriftlig og muntlig for et rettslig standpunkt på en tydelig, presis og overbevisende måte
  - Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsregler
  - Gjennomføre et avgrenset forskningsprosjekt under veiledning og i tråd med forskningsetiske normer
- Å kunne produsere akademiske tekster av et visst omfang med tilfredsstillende bruk av juridisk metode og i tråd med forskningsetiske normer..

Generell kompetanse:

- Forstå og vurdere sammenhenger mellom retten og samfunnet, herunder rettens plass i styring av samfunnsutviklingen og digitaliseringens betydning for utviklingen av retten
- Reflektere over jussens forhold til andre fag
- Løse nye problemer og bidra til nytenking i en rettslig sammenheng

3. **Hvilke(n) kunnskap/ferdigheter/kompetanser, som er aktuelle for deres prosjekt, bør en student på Master i rettsvitenskap ha tilegnet seg etter 5 år? (Klargjør i hvilken grad det er basert på forskning, policy standarder (f. eks. EU) eller erfaring fra JUS).**

Etter fem år på Master i rettsvitenskap bør studentene ha utviklet avansert kunnskap og ferdigheter i juridisk metode. Dette er imidlertid ikke nok. En kompleks virkelighet trenger en juristprofesjon som ikke bare kan finne frem til og anvende gjeldende rett, men som har god forståelse av samspillet mellom rett og samfunn. Ferdigutdannede jurister bør ha tilegnet seg kunnskap og ferdigheter som setter dem i stand kritisk å vurdere rettsregler, til å løse nye problemer og bidra til nytenkning i en rettslig sammenheng. Hvis ikke juristene skal bidra til dette, hvem skal gjøre det da? Dette forutsetter at studentene i løpet av studiene settes i stand til å *frembringe ny kunnskap*. Det å frembringe ny kunnskap ved bruk av vitenskapelig metode er definisjonen av forskning. Studentene bør med andre ord lære seg å forske på retten fordi dette vil sette dem bedre i stand til å løse fremtidens rettslige problemer, til å være rettsstatens voktere og til å få en dypere forståelse for juristprofesjonens oppgaver og ansvar.

Terry Hutchinson, *Developing Legal Research Skills: Expanding the Paradigm*, Melbourne University Law Review, vol 32, no 3 (2008) fremhever at i en kompleks verden er “legal research a fundamental skill for lawyers”.

The traditional, under-theorised doctrinal paradigm of legal research is no longer sufficient for modern lawyers, and exposure to additional methodologies must be included in research training units. Legal research skills education has changed, but it must continue to develop in order to more fully meet the needs of students, the profession and the academy in the contemporary legal environment.

4. Hvordan kan eller burde progresjonen i disse ferdigheter/kompetanser skje gjennom Master i rettsvitenskap? (ca. 0,5-1 side og/eller en progresjonstabell som i spm. 5)

Blooms taksonomi er et klassifiseringssystem for ulike nivåer av læring, utviklet av Benjamin Bloom i 1956 i “The Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Educational Goals”. I Blooms taksonomi bruker man seks nivåer:

- Kunnskap: Å kunne gjengi informasjon
- Forståelse: Å kunne sammenfatte og gjengi kunnskap med egne ord
- Anvendelse: Å kunne bruke kunnskap og forståelse i konkrete situasjoner
- Analyse: Å kunne se sammenhenger
- Syntese: Å kunne trekke egne slutninger, utlede abstrakte relasjoner
- Vurdering: Å kunne bedømme noe ut fra forskjellige kriterier

Basert på Blooms taxonomi har vi utviklet en (enkel og uferdig) modell for opparbeidelse av nødvendige ferdigheter for å mestre rettsvitenskapelig forskning (først og fremst med utgangspunkt i rettsdogmatisk metode, men studentene bør også få grunnleggende tverrfaglige ferdigheter):

Nivå 1: Steg-for-steg, veiledet «forskning»

Forskningsspørsmål er gitt av lærer

Studenten leter etter argumenter i oppgitte kilder

Studenten analyserer argumentene i de oppgitte kildene med hjelp fra læreren.

Studenten reproduserer et svar som reflekterer eksisterende kunnskap.
Studenten identifiserer kunnskapshull.

Oppgaver:

Klassisk redegjørende teorioppgave
Enkel domsanalyse
Disse oppgavetyperne bør gis på første studieår

Nivå 2: Bundet forskning

Forskningsspørsmålet er gitt av lærer
Studenten må finne relevante kilder selv, og lete etter argumenter i kildene.
Studenten analyserer og vurderer kritisk relevante kilder på en selvstendig måte
Studenten reproduserer eksisterende kunnskap
Studenten identifiserer kunnskapshull
Studenten bruker analysene og argumentene og tar aktivt stilling til mulige svar på identifiserte kunnskapshull.

Oppgaver:

Mer kompleks teorioppgave hvor svaret ikke er gitt og som krever selvstendig drøftelse og akademisk metode.
Avansert materiell domsanalyse
Oppgaver av denne typen bør gis på andre og tredje studieår, med økende vanskelighetsgrad.

Nivå 3: Studentaktiv forskning

- Studenten finner og formulerer selv et forskningsspørsmål innenfor kunnskapshull identifisert av læreren.
- Studenten finner relevante kilder selv, og leter etter argumenter i kildene.
- Studenten gjennomfører en kompleks analyse av kildene (under veiledning av lærer)
- Studenten besvarer forskningsspørsmålet, og produserer ny kunnskap.

Oppgaver:

- Læreren oppgir et tema med kunnskapshull. For eksempel:
  - Rettslige utfordringer som aktualiseres av sirkulær økonomi (overgang fra klassiske kjøpsituasjoner til leie/leasing, herunder bruk av formidlingsplattformer mv.) Innenfor dette oppgitte temaet skal studentene selv finne forskningsspørsmål som de besvarer.
    - Forbrukerutfordringer
    - Arbeidsrettslige utfordringer
  - Rettslige utfordringer som aktualiseres av overgang fra fysisk til digital autentisering/signering.
  - Rettslige utfordringer ved bruk av digitale bevis.
  - Rettslige utfordringer med alternativ tvisteløsning/forbrukernemnder.

Oppgavetyperne bør gis på fjerde studieår.

Nivå 4: Fri forskning

- Studenten identifiserer kunnskapshull og stiller forskningsspørsmål på egenhånd og motivert av egen nysgjerrighet

- Studenten finner relevante kilder selv
- Gjennomfører komplekse analyser
- Produserer ny kunnskap

Oppgave:

- Skrive masteroppgave om selvvalgt tema

Femte studieår

5. **Hvilke vurderingsformer (med karakter eller bestått/ikke bestått) på Master i rettsvitenskap bidrar allerede til oppnåelsen av disse ferdighetene?**

Semester	Vurderingsform (emne, modul: f.eks. JUS2111 – prosedyreøvelsen)
10	JUR5030 – masteroppgave (A-F)
9	
8	JUS4122 – fakultetsoppgave og hjemmeeksamen (A-F)
7	JUS4211 – essay/obligatorisk øvelse (B/IB)
6	
5	JUS3220 – hjemmeeksamen (A-F)
4	JUS2211 – semesteroppgave (B/IB)
3	
2	
1	JUS1111- skoleeksamen (gjelder alle semestre) - kan i varierende grad ligge på ulike nivåer i taksonomien beskrevet ovenfor

6. **Hvilke nye vurderingsformer (med karakter eller bestått/ikke bestått) på Master i rettsvitenskap kunne bidratt til en bedre oppnåelse av disse ferdighetene?**

Semester	Vurderingsform (fag, modul, kort beskrivelse)
10	JUR5030 – obligatorisk kurs i forskningsprosjektdesign, gjennomført semesteret før gjennomføring av masteroppgaven (B/IB)
9	JUS4111 – obligatorisk kurs i prosjektdesign
8	JUS4112 – hjemmeeksamen, studentaktiv forskning (se over) (med karakter eller B/IB)
7	
6	JUS3112 – Semesteroppgave (på nivå bundet forskning, se over - altså samme som i dag gjennomføres på JUS2211, men mer avansert)
5	
4	
3	
2	
1	

Vedlegg: Læringskrav på fakultetet med endringer foreslått av Arbeidsgruppen

Ved gjennomført studium skal du ha følgende kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse

Kunnskaper

Kandidaten skal ha:

- Avansert kunnskap om juridisk metode

- Avansert kunnskap om retten på de fagområder som omfattes av studiet
- God kunnskap om sammenhengen mellom internasjonal og nasjonal rett
- God kunnskap om de verdier og hensyn som ligger til grunn for retten
- God kunnskap om vekselvirkningen mellom rett og samfunn
- God kunnskap om retten i et historisk perspektiv
- God kunnskap om etiske utfordringer og juristers rolle i samfunnet
- Spesialisert innsikt innen fagområder som dekkes av masteroppgaven

Ferdigheter

Kandidaten skal innenfor ulike juristroller [og ulike juridiske sjangre](#) kunne anvende juridisk metode [og digitale verktøy](#) til å analysere, drøfte og ta standpunkt til rettslige problemstillinger på en kritisk, ~~selvstendig~~ og etisk måte, [både selvstendig og i samarbeid](#) med andre. Dette innebærer å kunne:

- Identifisere rettslige problemstillinger i et saksforhold
- Drøfte og løse konkrete rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder
- Utrede [og vurdere](#) rettsreglene innen ulike rettsområder
- Argumentere skriftlig og muntlig for et rettslig standpunkt på en tydelig, presis og overbevisende måte
- Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsregler
- utforme ulike normerende tekster, eksempelvis lovforslag, avtaler og vedtekter
- Gjennomføre et avgrenset forskningsprosjekt under veiledning og i tråd med forskningsetiske normer [Å kunne produsere akademiske tekster av et visst omfang med tilfredsstillende bruk av juridisk metode og i tråd med forskningsetiske normer.](#)

Generell kompetanse

Kandidaten skal kunne bruke de juridiske kunnskapene og ferdighetene på selvstendig vis til å:

- ~~Gjennomføre ulike typer juridiske arbeidsoppgaver~~
- Samarbeide med jurister og [tverrfaglig med](#) andre profesjoner om rettslige problemstillinger
- Formidle juridiske resonnementer til jurister, andre profesjoner og allmennheten
- Identifisere etiske og yrkesetiske problemstillinger relatert til jussen og håndtere disse på en forsvarlig måte
- Forstå og vurdere sammenhenger mellom retten og samfunnet, herunder rettens plass i styring av samfunnsutviklingen [og digitaliseringens betydning for utviklingen av retten](#)
- Reflektere over jussens forhold til andre fag
- Løse nye problemer og bidra til nytenking i en rettslig sammenheng
- [Fremme rett og rettferdighet](#)

***

Obs! I forhold til foreslåtte sletningen av "Fremme rett og rettferdighet" skrev Arbeidsgruppen: "målet er hentet fra kandidatløftet og er et svært bredt mål som handler mer om verdier og moral enn kunnskaper og ferdigheter som fakultetet tar ansvar for å gi læring om. Allikevel har målet en tydelig symbolsk verdi og arbeidsgruppen oppfordrer høringsinstansene til å gi innspill på dette punktet. Om målet skal videreføres må det samtidig være med en presisering på hvordan dette målet skal følges opp i undervisning og vurdering." CELL-prosjektene kunne vurdere om man foreslå konkrete elementer tilknyttet til denne kompetansen.

Vedlegg 5: Praksis og skrivelab – Innspill til ferdighetsstigen

Innspill til arbeidsgruppen – ferdigheter og mulige moduler CELL-prosjekter

1. Prosjekt og ferdighetsområde (velg)

☐	LILO (Digitale ferdigheter)
☒	Skrivelab/Praksis (Skriveferdigheter)
☐	Student som forsker (Akademiske ferdigheter)

- _____ Prosedyresatsning (Muntlige ferdigheter)
- _____ Forhandlingsforum (Tvisteløsningsferdigheter)
- _____ Forskerprosjektet (Samarbeidsferdigheter)

2. Hvilke læringsmål (både kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse) fra arbeidsgruppens reviderte forslag har størst tilknytning til deres prosjekt? (klipp og lim fra vedlegget)

Skriveferdigheter og særlig praksisferdigheter er ferdigheter som er overgripende og overlappende med mange av kjerneferdighetene i ferdighetsstigen, innen akademiske ferdigheter, digitale ferdigheter, tvisteløsningsferdigheter, samarbeidsferdigheter osv. Det er overlapp også ved skriving med flere av de andre ferdighetsområdene, for eksempel digital tvisteløsning som innebærer blant annet e-post kommunikasjon, og akademiske ferdigheter innebærer i stor grad skriving. Praksis kan være relevant for alle læringsmålene, og ha overlapp med de andre ferdighetsområdene og prosjektene.

Praksisferdigheter kan favne de fleste ferdigheter en jurist trenger i arbeidslivet, slik at vi bare vil løfte frem noen eksempler som ikke nevnes på lik måte i de andre innspillene. For læringsmålene under kunnskap kan for eksempel disse oppøves ved å eksponeres for problemstillinger fra virkeligheten og refleksjon rundt disse.

Kunnskap

- God kunnskap om vekselvirkningen mellom rett og samfunn
- God kunnskap om etiske utfordringer og juristers rolle i samfunnet

Ferdigheter

Vi definerer praksisferdigheter vidt, fra evne til å samarbeide, finne og analysere faktum, snakke med klienter, aktiv lytting, lesing, kunne gjøre bruk av relevante digitale verktøy, kunne finne, vurdere, velge og bruke rettskilder, juridisk informasjon og litteratur, til evne til å gjenkjenne og løse etiske dilemmaer, etisk refleksjon, kritisk tenkning, kreativitet og problemløsning. Muntlig og skriftlig formidling inngår også i praksisferdigheter. Bevisvurdering.

Kandidaten skal innenfor ulike juristroller kunne anvende juridisk metode og digitale verktøy til å analysere, drøfte og ta standpunkt til rettslige problemstillinger på en kritisk, selvstendig og etisk måte, både selvstendig og i samarbeid med andre. Dette innebærer å kunne:

- Identifisere rettslige problemstillinger i et saksforhold
- Drøfte og løse konkrete rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder
- Utrede og vurdere rettsreglene innen ulike rettsområder
- Argumentere skriftlig og muntlig for et rettslig standpunkt på en tydelig, presis og overbevisende måte
- Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsregler
- Utforme ulike normerende tekster, eksempelvis lovforslag, avtaler og vedtekter

Generell kompetanse

Kandidaten skal kunne bruke de juridiske kunnskapene og ferdighetene på selvstendig vis til å:

- Samarbeide med jurister og tverrfaglig med andre profesjoner om rettslige problemstillinger
- Formidle juridiske resonnementer til jurister, andre profesjoner og allmennheten
- Identifisere etiske og yrkesetiske problemstillinger relatert til jussen og håndtere disse på en forsvarlig måte
- Reflektere over jussens forhold til andre fag
- Løse nye problemer og bidra til nytenking i en rettslig sammenheng

4. **Hvilke(n) kunnskap/ferdigheter/kompetanser, som er aktuelle for deres prosjekt, bør en student på Master i rettsvitenskap ha tilegnet seg etter 5 år? (Klargjør i hvilken grad det er basert på forskning, policy standarder (f. eks. EU) eller erfaring fra JUS).**

Innenfor skriveferdigheter bør en student gjennom studiet ha tilegnet seg (basert på Birgittes arbeid, erfaringer fra jusstudiet, teori osv. Se for eksempel Lawrence J. Trautman, "The Value of Legal Writing, Law Review, and Publications," *Indiana Law Review* 51, no. 3 (2018): 693-772) kunnskap om og ferdigheter i ulike rettslige tekstsjangre som er praksisnære og arbeidslivsrelevante, eksempler kan være juridiske utredninger, lovttekster, lovkommentarer, prosesskriv, forvaltningsvedtak, rettsavgjørelser, e-post kommunikasjon.

En student bør bli eksponert for mange forskjellige tekster fra arbeidslivet (hvis det ikke er mulig å rekke over alle sjangre for egen skriving, kan det også være et poeng å eksponere studenter for forskjellige sjangre de må reflektere rundt). Studenten skal utvikle et godt fagspråk og kunne klart og presist formidle juridisk språk (klarspråk), også utvikle evnen til å uttrykke seg rimelig raskt og effektivt. Studenten må kunne formidle skriftlig til forskjellige målgrupper, andre jurister og ikke-jurister, innen andre fagområder, og til klienter eller brukere som ikke har noe bakgrunn til å forstå jus (vanlige folk). Se også innspillet fra studenten som forsker.

For praksisferdigheter er det vanskelig å si noe komplett eller kunne plukke ut et sett ferdigheter som vil favne de jobbene en ferdig jurist etter hvert vil inneha, det vil også endre seg etter hvordan arbeidsmarkedet endrer seg. Det blir viktig å ha en blanding av de viktigste ferdighetene på et nivå som gjør at ferdighetene kan brukes i arbeidslivet. Innspillene fra de andre ferdighetsområdene og prosjektene vil sammen kunne gi et utgangspunkt for hvilke basisferdigheter som bør bygges inn i studiet, og hvilke som kan gis som mindre innslag og smakebiter.

Praksisferdigheter som utpeker seg som basisferdigheter er blant annet de som nevnes i høringsinspildokumentet: samarbeidshetsferdigheter, muntlige ferdigheter, digitale ferdigheter osv. Andre ferdigheter som også er viktige og vi vil fremheve er mellommenneskelige ferdigheter ("people skills"/interpersonal skills - "Amongst the interpersonal communication skills that lawyers require are listening to and comprehending detailed fact summaries, receiving feedback, managing relationships in stressful conditions, communicating complex concepts and also unpleasant messages and working collaboratively." Kelly VanBuskirk, *The requirements of interpersonal skills in early career canadian law practices and lawyers perceptions regarding the adequacy of the development of these skills in law schools* <https://law-school.open.ac.uk/sites/law-school.open.ac.uk/files/files/JCLLE/special-2019/the-requirement-of-interpersonal-skills.pdf>), kildesøk/kildekritikk/valg av relevante kilder, kreativitet osv. Se blant annet Legg, Michael, *New Skills for New Lawyers: Responding to Technology and Practice Developments* (2018). *The Future of Australian Legal Education* (Thomson Reuters 2018), UNSW Law Research No. 18-51, <https://ssrn.com/abstract=3235075>

Kildesøk er en ferdighet som er essensiell for livslang læring og å holde seg oppdatert på sine fagområder, men også helt essensiell for å raskt kunne utrede en juridisk problemstilling. The ABA standards on accreditation of law schools lister opp "legal research" som en av basisferdighetene en student skal lære gjennom jusstudiet "A law school shall establish learning outcomes that shall, at a minimum, include competency in the following: ...(b) Legal analysis and reasoning, **legal research**, problem-solving, and written and oral communication in the legal context;"

Et eksempel fra teori: "Legal research is an essential lawyering skill for the practice of law. Employers regularly rate the ability to conduct legal research effectively and efficiently among the top skills they look for when hiring new lawyers. That preference makes sense given the amount of time lawyers devote to legal research in practice. Studies show that most lawyers spend somewhere between one-fifth and one-third" of their time conducting legal research." Denitsa R. Mavrova Heinrich; Tammy Pettinato Oltz, "Legal Research Just in Time: A New Approach to Integrating Legal Research into the Law School Curriculum," *Tennessee Law Review* 88, no. 2 (2021): 469-[vi]

Også innspillet fra LILO i denne høringen viser at arbeidslivet etterspør denne ferdigheten/kompetansen, det var en av tilbakemeldingene i spørsmålene LILO sendte til utvalgte fra deres arbeidslivsnettverk.

Kilde- og litteratursøk henger sammen med akademiske ferdigheter, slik at vi også viser til dette innspillet, hvor kildesøk og litteratursøk hører tett sammen med akademisk skriving/formidling.

Mellommenneskelige ferdigheter er også ferdigheter vi vil fremheve, de vil kunne oppøves gjennom andre ferdigheter som samarbeidsferdigheter, ved forhandlinger, klientbehandling og tvisteløsning osv. Dette er ferdigheter som blir viktige når flere oppgaver tas over av automatisering og lignende, og det må kommuniseres og samarbeides tverrfaglig.

Praksis har den dimensjonen at det også innebærer ferdigheter til å hente frem [de](#) relevante ferdighetene til riktige arbeidsoppgaver, og gjerne til komplekse arbeidsoppgaver. For å oppøve ferdigheter til å løse komplekse juridiske arbeidsoppgaver bør en student ha problemløsende og sammensatte ferdigheter på høyt nivå.

5. Hvordan kan eller burde progresjonen i disse ferdigheter/kompetanser skje gjennom Master i rettsvitenskap? (ca. 0,5-1 side og/eller en progresjonstabell som i spm. 5)

For skriving må progresjon sjongleres med innføring i nye sjangre. Tekniske juridiske skriveferdigheter, som å formidle jus presist og klart, bør oppøves progressivt gjennom alle semestrene. Sjangerskriving, utforming av juridiske dokumenter, akademisk skriving osv., sammen med forståelse for formidling til forskjellige målgrupper, blir det viktig å tenke hva som er relevante sjangre som passer til undervisningen for øvrig, men se til alle studieårene slik at hvis det er liknende skriveøvelser, bør disse bygge på hverandre, eller se hvis behov mangler, fyller disse.

Praksisferdigheter blir som nevnt tidligere behandlet av alle ferdighetsområdene og prosjektene til CELL, men de blir kanskje ikke i står grad behandlet overordnet, helhetlig og/eller i sammenheng, og dermed ikke i en progresjon for eksempel for å utvikle ferdigheter til å løse særlige komplekse og avanserte problemstillinger. Simuleringer og direkte praksis kan oppøve ferdighetene. Jusutdanningen egner seg for simuleringer, rollespill og lignende, men det vil være omfattende å innføre større systemer og i den sammenheng undervisningsformer som dekker løsning av konkrete og målrettede komplekse og sammensatte problemstillinger. Gjennom praksisordningen og rettshjelpstiltakene Jussbuss og JURK, samt valgemenner som Lovlab, Legaltech, Robotlaw vil studenter kunne oppøve noe mer sammensatte komplekse ferdigheter, men det er utfordrende å sette sammen en progresjon hvor det utvikles ferdigheter i mer avansert og tverrfaglig problemløsning.

6. Hvilke vurderingsformer (med karakter eller bestått/ikke bestått) på Master i rettsvitenskap bidrar allerede til oppnåelsen av disse ferdighetene?

Semester	Vurderingsform (emne, modul: f.eks. JUS2111 – prosedyreøvelsen) <i>Se oversikten i vedlegg 1. om skriveundervisning på fakultetet</i>
10	JUR5030/5060 - Masteroppgaven
9	JUS5010/5011/5012 – rapport B/IB, JUS5502 – JOU B/IB
8	JUS5010 – Praksisordning B/IB JUS5012 – Praktisk rettshjelpsarbeid i Jussbuss JUS5011 – Praksis i Juridisk rådgivning for kvinner, JURK
7	
6	
5	JUS3112 – Kontraktsforhandlinger B/IB JUS3220 – Rettshistorie – skriftlig hjemmeeksamen (skriving)
4	JUS2211 – Semesteroppgave B/IB (skriving) JUS2211 – Obligatorisk kildesøk B/IB (2-timers arbeidskrav)
3	JUS2111 – Obligatorisk kildesøk B/IB (4-timers arbeidskrav)

	JUS2111 - Prosedyreøvelsen B/IB (muntlig/skriving osv.)
2	
1	JUS1111 – obligatoriske oppgaveinnleveringer B/IB (skrivning)

7. Hvilke nye vurderingsformer (med karakter eller bestått/ikke bestått) på Master i rettsvitenskap kunne bidratt til en bedre oppnåelse av disse ferdighetene?

Det finnes mange eksempler på undervisningsformer som kan munne ut i nye vurderingsformer når det gjelder skriving og praksis. For skriving, både skriving under press, som en skoleeksamen med alle tilgjengelige hjelpemidler, hvor det for eksempel skal forfattes en e-post til en klient i en trykkesak, og skriving over flere dager, som hjemmeeksamen, enten som individuell eller gruppeoppgave kan være effektivt for å teste flere ferdigheter på en gang. Eksamener kan være sammensatt av flere elementer, noe individuelt og noe gruppeavhengig, og det kan være sammensatt av elementer som tester forskjellige ferdigheter og sammensatte ferdigheter. Men studentene bør ha fått trening i vurderingsformen slik at den nøye henger sammen med undervisningsformen og at ferdighetene blir godt opptrent. Vurderingsformer som skal teste studenters ferdigheter for å løse sammensatte problemstillinger kan være mer utfordrende å få til slik jusstudiet er lagt opp.

Vurdering av ferdigheter i kildesøk, eksempel: Gi oppgave med en kjent eller ukjent problemstilling, hvor studentene selvstendig skal finne relevante og sentrale kilder, eventuelt også tolke disse kildene og bruke dem på et oppgitt faktum. Selve formen på det som blir innlevert kan være en forklaring av rettskildene til en klient, til en arbeidsgiver eller prinsipal, som en kommentar i en lovkommentar, rundskriv fra et departement osv. Studentene skal vise at de er presise, tar med bare det som er relevant, og finner frem til rettskildene de bør kunne finne frem til i den konteksten de er satt til. Kompleksiteten i de juridiske vurderingene studentene må foreta kan justeres etter hvilket nivå og emne studentene er på. Det kan også være fornuftig å ha en egen del hvor studenten må forklare hvordan kildesøk ble gjennomført og hvorfor nettopp de kildene som ble valgt, ble valgt. Refleksjoner rundt fremgangsmåten, etikk og andre viktige elementer i faget kan legges inn for å få inn kritisk refleksjon og etiske dimensjoner.

Det finnes allerede flere eksempler på undervisningsformer som kan bygge opp slike ferdigheter, og til disse vil det også enkelt kunne integreres passende vurderingsformer. Dessuten kan vurderingsformer som allerede finnes bygges ut til å teste flere ferdigheter.

Et forslag kan være å videreutvikle oppgaveformen som går ut på å "skrive en betenkning" om de rettslige spørsmålene en sak reiser, og at betenkningen skal presenteres til for eksempel en klient, advokat, dommer eller saksbehandler. I JUS4211, i faget sivilprosess, ble det gitt i oppgave å skrive en betenkning til en tingsrettsdommer. En slik tilnærming til "caser" kan være et forslag som er mer virkelighetsnært til arbeidslivet, og teste ferdigheter i å tilpasse jussen til leser i en målgruppe.

Eksempel fra UiT/HHT: I faget kontraktsforhandlinger, der de prøvde ut en digital plattform for å utføre muntlige og skriftlige forhandlinger <https://septentrio.uit.no/index.php/SapReps/article/view/6320>, et slikt opplegg kunne vært gjort karakterbasert eller B/IB, ved å vurdere den muntlige og skriftlige prestasjonen.

I valgemnet JUS5590/1590 Diskriminerings- og likestillingsrett er det en forhandlingsøvelse som er frivillig å delta på <https://www.jus.uio.no/cell/aktuelt/aktuelle-saker/2020/praktikum-jurk.html>, denne kunne vært vurdert med karakter/bestått/ikke bestått, eller en liknende øvelse kunne vært innført i et obligatorisk emne.

Semester	Vurderingsform (fag, modul, kort beskrivelse)
10	
9	

8	Utvide/endre praksisordningen slik at det er mulig å skreddersy praksis bedre, gi flere forskjellige tilbud, slik som INSJ-UiO kan være et eksempel på*. Eventuelt innføre obligatorisk praksisordning slik de har ved UiT https://uit.no/praksis#kapittel_656076
7	
6	
5	
4	
3	
2	
1	

* INSJ-UiO er en mye enklere praksis-ordning enn Jussbuss og JURK. Ferdighetene som øves opp kan være å gi helt enkel juridisk informasjon til noen som ikke har vært borti jus før, i en kommersiell kontekst. I INSJ er det også jobbskygging hos for eksempel patentstyret, hvor studenter ser hvordan spørsmål løses i arbeidslivet.

Vedlegg 1.

Oversikt over skriveundervisningen på fakultetet				
År	Sjanger	Oppgaveform	Fag	Ferdighets- og læringsmål
5	Akademisk tekst	Stor eller liten masteroppgave	Studentvalgt emne	Akademiske krav til analyse og tekst (engelsk)
Valgmenner	Internasjonalt prosesskrift	Mock Trial Gruppeoppgave	JUS 5912 Legal Writing and Oral Advocacy in International Law,	Samskriving, argumentasjonsteknikk
	Offentlig utredning, Lovtekst	Gruppeoppgave	JUS 5502 Lovgivningslære	Samskriving, digital samhandling, faktainnhenting, faktaanalyse, beskrivende og drøftende tekst, utforming av regeltekst
	Lovtekst	Rådgivning Samarbeid	JUS 1502 Klart lovspråk (H20)	Analyse av tekstkvalitet Rådgivning i skriveprosesser
	Veiledning i tekstskriving	Studentretting undervisningsklinikk	Studentlærerklipp	Analyse av tekstkvalitet Skriveveiledning
	Rettighetsinformasjon	Individuell rettshjelp Generelle informasjon på nett og brosjyrer	JURK/Jussbuss	Anvendelse av klarspråkprinsipper og rettsosnologiske kunnskap i individualisert og generalisert rettighetsinformasjon

				n, digitalt, analogt, muntlig og skriftlig. Oversettelse av fagspråk. Fremmedspråk (f.eks.farsi)
	Prosessskrift	Prosedyrekonkurranse (Telder/Jessup) Internasjonal tvisteløsning	JUS 5041 Prosedyrekonkurranser	Samskriving, gruppesamhandling, retorikk
4.2	Utredning/akademisk tekst	Fakultetsoppgave/hjemmeeksamen	Straff/prosess	Forberedelse til akademisk skriving
3.2	Historisk analyse	Hjemmeeksamen	Rettshistorie	Kildekritikk, kildeanalyse
3.1	Materiell domsanalyse	Fakultetsoppgave med medstudentrespons	Avtalerett	Fagfelleferdigheter, analysere rettskilder
3.1	Muntlig fremføring/domsanalyse	Muntlig gruppefremføring - teorioppgave/domsanalyse/praktikum om samme tema.	Obligasjonsrett	Styrke analyseferdighetene
2.2	Utredning	Semesteroppgave – bestått/ikke bestått	Forvaltningsrett	Fagfelleferdigheter, godt språk, god struktur, beherske «å gjøre rede for» og «å drøfte»
2.1	Prosessskrift	Prosedyreøvelse	Folkerett	Samskriving, fagfelleferdigheter [muntlige ferdighet/engelsk]
1.2	Rettslige argumentasjonsmønstre Domsanalyse (metode)	Skrivekurs Individuell skrivetrening og samskriving på kurs	Juridisk metode	Vanlige rettslige argumentasjonsmønstre
1.1	Introduksjonsskrivetrening	Fakultets- og kursoppgave Bestått/Ikke-bestått	Avtale-/kjøpsrett	Mønsterdrøftelser, grunnleggende argumentasjon

Vedlegg 6 – LILO Innspill til ferdighetsstigen

Innspill til arbeidsgruppen – ferdigheter og mulige moduler

CELL-prosjekter

Frist: 1.2.2021

1. Prosjekt, ferdighetsområde og fagligansvar for skjemaet (velg)

- LILO Digitale ferdigheter LILO team
 Skrivelab/Praksis Skriveferdigheter Jon Christian/Hilde
 Student som forsker Akademiske ferdigheter Marte
 Prosedyresatsning Muntlige ferdigheter Malcolm

____ Forhandlingsforum Tvisteløsningsferdigheter Sverre
____ Forskerprosjektet Samarbeidsferdigheter Cecilie/Malcolm

2. Hvilke MiR-læringsmål (både kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse) fra arbeidsgruppens reviderte forslag har størst tilknytning til deres prosjekt? (klipp og lim fra vedlegget)

- God kunnskap om vekselvirkningen mellom rett og samfunn (se presisering i pkt 4)
- anvende juridisk metode [og digitale verktøy](#) til å analysere, drøfte og ta standpunkt til rettslige problemstillinger
- Samarbeide med jurister og [tverrfaglig med](#) andre profesjoner om rettslige problemstillinger
- Forstå og vurdere sammenhenger mellom retten og samfunnet, herunder rettens plass i styring av samfunnsutviklingen [og digitaliseringens betydning for utviklingen av retten](#)
- Identifisere etiske og yrkesetiske problemstillinger relatert til jussen og håndtere disse på en forsvarlig måte (knyttet til digitalisering)

3. Hvilke(n) kunnskap/ferdigheter/kompetanser, som er aktuelle for deres prosjekt, bør en student på Master i rettsvitenskap ha tilegnet seg etter 5 år? (Klargjør i hvilken grad det er basert på forskning, policy standarder (f.eks. EU) eller erfaring fra JUS).

Metode: LILO har brukt følgende tilnærming. Vi har innhentet innspill fra praktikere (spørreskjema sendt ut til samarbeidspartnere med 8 respondenter) og systematisert disse, supplert med egne ideer i lys av tilgjengelige policystandarder.

Kunnskap:

Kunnskap om problemer knyttet til digitalisering av retten, samt mulige løsninger (støttes av EUs Digital Competence Framework, DigComp, mål 5.2, jf. vedlegg 1)

- Digitaliseringsvennlig regelverk og automatisering av regelverk

Ferdigheter:

Bruk, analyse og utvikling av digitale verktøy (DigComp 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.4, 2.5, 3.1, 3.4, 4.3, 5.1, 5.2 og 5.4)

- Arbeide med relevant faktum, inkludert innhenting, systematisering, osv. av ulike kilder (DigComp 1.1, 1.2, 1.3, 3.1 og 3.2)
- Digital analyse av retten, for eksempel bruk av metoder for tekstanalyse (DigComp 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.4, 3.1 og 3.2)
- Bidra til utvikling av juridiske tjenester som bidrar positivt til samfunnet (DigComp 3.4, 4.3, 4.4 og 5.2)

Generell kompetanse:

- Tverrfaglig samarbeid med andre profesjoner, særlig it og data (fremhevet av praktikerne i høringen og DigComp 2.4).
- Vurdere etiske spørsmål rundt digitale verktøy og digitalisering av retten (DigComp 4.3 og 4.4)

4. Hvordan kan eller burde progresjonen i disse ferdigheter/kompetanser skje gjennom Master i rettsvitenskap? (ca. 0,5-1 side og/eller en progresjonstabell som i spm. 5)

Digitale kunnskaper, ferdigheter og kompetanser er **dynamiske**, fordi hensyn til teknologiutviklingen påvirker kravene over tid. I det følgende skisserer vi muligheter som kan implementeres i nærmeste fremtid, eller som allerede er under utvikling. I tillegg til å arbeide med konkrete tiltak, bør det defineres en prosess som ivaretar at det skjer oppdateringer i kravene til digitale ferdigheter, for eksempel ved å bruke det digitale panelet, bestående av eksterne samarbeidspartnere som gir råd til fakultetet. En potensiell fagansvarlig for ferdighetsstigen kan ha ansvar for dette, i samarbeid med LILO.

Selv om studentene anses som *digital natives*, viser undersøkelser (blant annet gjennomført i forbindelse med [NIFUs Rapport om pedagogisk bruk av digital teknologi i høyere utdanning](#)) at deres digitale kunnskap ofte blir overvurdert. Studentene er storforbrukere av digital teknologi, men vil ikke nødvendigvis ha forutsetningene for å bruke digitale løsninger i en lærings- eller arbeidssituasjon. For å sikre at studentene er åpne for å bruke kjente teknologier på nye måter eller ta i bruk nye teknologier, er det viktig å få frem utbyttet de kan ha av dette, både i undervisnings- og læringssituasjoner og i fremtiden hos arbeidsgiver. Samtidig må risikoen for “teknologitrotthet” veies opp mot behovet for digitalisering. Valg av teknologi og bruken av disse i undervisningen bør derfor vurderes i samråd med både studentene og deres fremtidige arbeidsgivere.

Tabell 1: Progresjon i digitale ferdigheter/kompetanser gjennom master i rettsvitenskap (statistisk oversikt, som bør suppleres med konkrete tiltak over tid)

	Kunnskap (bla om digitalisering av retten)	Ferdigheter og digitale verktøy	Generell kompetanse
Tidlig fase = To første studieår	Grunnleggende kunnskap	Bruk av enkelte digitale verktøy	Grunnleggende samarbeidskompetanse
Mellomfase = Tredje og fjerde år	Avansert kunnskap	Bruk av avanserte digitale verktøy, analyse av digitale verktøy og digital analyse av retten	Forståelse for tverrfaglig samarbeid, generell forståelse for etiske utfordringer knyttet til teknologi og jus
Slutfase = Valgemner og masteravhandling	Spesialisert kunnskap gjennom valgemner og masteravhandling	Bruk av avanserte digitale verktøy, utvikling av digitale verktøy	Bruk av tverrfaglig samarbeid, forståelse for etiske utfordringer på spesialiserte teknologirettede rettsområder

NB: En konkret nedfelling av progresjonen bør skje i tett samarbeid med det relevante fagmiljøet. Det følgende forslaget bør sees som et bidrag til idémyldring, som bør **videreutvikles i tett dialog med de relevante fagmiljøene**.

Oversikt over digital kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse

A. Kunnskap

Tidlig fase

- Synliggjøring av muligheter for digitalisering av retten og bruk av digitale løsninger på ulike rettsområder – se konkrete forslag i progresjonstabellen nedenfor
- Sammenhengen mellom **menneskerettigheter og teknologi**:
  - Potensielle brudd på retten til privatliv (personvern) f.eks. ved digital overvåking av innbyggere
  - Verktøy for Human Rights Impact Assessment
- Innføring i **digitalisering av retten**, f.eks. som del av forvaltningsrett
  - Skjønnsutøvelse og automatiserte vedtak
  - Digitaliseringsvennlig og automatiseringsvennlig lovgivning (<https://www.digdir.no/datadeling/spesifikke-anbefalinger-lage-automatiseringsvennlig-regelverk/2879>)
- Grunnleggende **personvernrett og informasjonssikkerhet** (her er det behov for å diskutere hvor dette passer inn i studiet, f.eks. ifm. menneskerettigheter og/eller forvaltningsrett)

Mellomfase

- Digitale aspekter av formuerett
  - For eksempel digital signatur (BankID)
- Avansert kunnskap om digitalisering av retten, f.eks. bruk av ekspertsystemer, stordata, sentrale IT-begreper som API, strukturert og ustrukturert data, osv.
  - Forelesning i metode/etikk om retts teknologi.
  - (Kan i fremtiden utvides til å omfatte en ferdighet til bruk av digitale verktøy når disse blir utviklet og tilgjengelige)
- Prosessretten og digitalisering
  - Digitale bevis (inkl. etisk fremstilling av digitale bevis ifm. rettslige tvister)
  - Digitale domstoler, digital tvisteløsning, m.m.
  -

Slutfase

- Valgemner: Legal Tech, Programming for Lawyers m.m.
- Fremtidig valgmenyprofil 'Law and Technology'
- Spisskompetanse gjennom masteravhandling.

B. Ferdigheter

Tidlig fase

- Praktisk bruk av grunnleggende digitale verktøy.
  - Mange innspill fra praktikere fokuserte på konkrete digitale verktøy, som Office pakken, Excel; verktøy for digitale møter, selvstendig å ta i bruk nye verktøy. Grunnfunksjoner i Word og Teams, spisset mot noe juridisk relevant (f.eks. sammenligning av tekster, disposisjon)
  - Finne frem til rettskilder, verktøy: Lovdata, Juridika, Rettsdata
  - Innføring av Teams eller lignende for kollokviegrupper
- Første erfaringer med prosedyre i digitale domstoler
- Håndtering av faktum, herunder dokumenter, muntlig kommunikasjon, osv.; kildekritikk og verifisering (fremhevet av praktikere)
  - Søke opp informasjon fra det offentlige (f.eks. matrikkelen). For eksempel en fakultetsoppgave som krever søk i matrikkelen.
  - F.eks. oppgave: hvordan kreve innsyn?

Mellomfase

- Det er behov for å vurdere om/hvordan noen av disse punktene kan få plass på jusstudiet
  - Praktisk automatisering av juridiske rutineoppgaver, f.eks. i forbindelse med due diligence
  - Bruk av metoder for digital tekstanalyse
  - Kreativ retts teknologisk/empirisk oppgave, der studentene skal selv skal utvikle en teknisk løsning. Dette kan være en "legal design" praktikumsoppgave, der løsningen skal være tverrfaglig, med bidrag fra teknologer og andre f.eks. studenter på interaksjonsdesign (lage en prototype, eller en løsningskisse). Dette er en idé som bør først prøves ut ifm. et valgfag, for eksempel Legal Technology, før man eventuelt vurderer å videreføre den i forbindelse med et obligatorisk fag.

Slutfase

- Valgemner: Legal Tech, Programming for Lawyers m.m.
- Fremtidig valgmenyprofil 'Law and Technology'
- Spisskompetanse gjennom masteravhandling.

C. Generell kompetanse

Tidlig fase

- Fremme samarbeid gjennom gruppearbeid, kollokviegrupper, prosedyrekonkurranser, m.m.
  - En forutsetning for senere tverrfaglig samarbeid er å tilrettelegge for samarbeid, bla i arbeidsgrupper.
- Fremme nysgjerrighet og åpenhet for nye digitale løsninger
  - For eksempel basert på frivillige aktiviteter, som Oslo Legal Hackathon eller aktiviteter i regi av innovasjonslabben LILO.

Mellomfase

- Metode og etikk
  - Vurdere etiske spørsmål rundt bruk (eller manglende bruk) og utvikling av digitale verktøy og teknologi
  - Taushetsplikt og praktisk informasjonssikkerhet
- Semiobligatoriske valgmenner: Se mulige konkrete forslag i progresjonstabellen nedenfor

Slutfase

- Tverrfaglige valgmenner som Legal Technology, Programming for Lawyers, Lovlab, Robot Regulation, m.m.
- Spisset kompetanse om etiske spørsmål på spesifikke rettsområder gjennom valgfag.

Tabell 2: Undervisningstilbud som støtter opp under ønsket progresjon i digitale ferdigheter/kompetanser (tentativ progresjonstabell med konkrete forslag til undervisningstemaer m.m.)

Semester	Emne: Forslag
10	<ul style="list-style-type: none"> • Bruk av avanserte funksjoner i Word/tekstbehandlingsverktøy ifm. masteroppgave; kildeverktøy • Forelesning + flere kurs for masteroppgaveskrivende i søk etter kilder
9	Valgmenner: JUS5080 Programming for Lawyers , JUS5671 Legal Technology , JUS5690 Robot Regulation m.m.
8	JUS4111: Etikk: Juridisk-etiske problemstillinger ved bruk/utvikling av ny teknologi, samt mangelen på dette. Metode: Analyse av rettsavgjørelser ved hjelp av KI Semiobligatoriske valgmenner: <ul style="list-style-type: none"> • Rettsosiologi: Rettens påvirkning på teknologiutviklingen i samfunnet og omvendt • Rettsfilosofi: Språkteknologiske utfordringer ved jus • Rettsøkonomi: Konsekvenser av endring av rettsregler som følge av teknologi (digitaliseringsvennlig lovgivning m.m.)
7	JUS4211: <ul style="list-style-type: none"> • Innsikt i og bruk av digitale rettsforhandlinger/Online Dispute Resolution (ODR). • Problemstillinger knyttet til digitale bevis.
6	JUS3213: Dynamisk formuerett: <ul style="list-style-type: none"> • Blokkjedebasert tinglysing. • Sikring av immaterielle rettigheter. Selskapsrett: Innsikt i digitale due diligence-prosesser

	Valgemner: JUR1080 Programming for Lawyers , JUR1671 Legal Technology m.m.
5	JUS3112: Avtalerett/Obligasjonsrett: Smart Contracts - bruk av Block Chain for å sikre oppfyllelse av avtaler Pengekravsrett: <ul style="list-style-type: none"> • Kryptovalutas rettslige status. • Problemstillinger rundt ID-tyveri og uautoriserte betalingstransaksjoner.
4	JUS2211: Innføring i digitalisering av retten, f.eks. forvaltningsrett <ul style="list-style-type: none"> • Skjønnutøvelse og automatiserte vedtak • Digitaliseringsvennlig og automatiseringsvennlig lovgivning • Grunnleggende spørsmål om personvern og informasjonssikkerhet Ferdigheter: <ul style="list-style-type: none"> • Tilgjengelige kurs eller lignende i bruk av Word/tekstbehandlingsverktøy ifm. semesteroppgaven • Vurdere å øke antall kurstimer i søk etter kilder slik at det er tid til rettskildetyper forskrift og forvaltningspraksis, i tillegg til mer tid til søk etter rettsakter; muliggjør modning og trening (ferdigheter) i høyere grad for studentene
3	JUS2111: Kildesøk i digitale kilder ifm. prosedyreøvelsen Menneskerettslige aspekter ved digitalisering og bruk av teknologi <ul style="list-style-type: none"> • Årsaken til potensielle brudd på rettigheter (f.eks. masseovervåkning) • Bidra til enklere tilgang til å hevde sin rett • Verktøy for Human Rights Impact Assessment Tilgjengelige kurs eller liknende i bruk av Teams ifm. prosedyreøvelsen (gruppearbeid) Mulig første møte med digital rettssal ifm. prosedyreøvelsen
2	JUS1211: Muligheter ved digitalisering og bruk av digitale løsninger <ul style="list-style-type: none"> • Juridisk metodelære og digitalisering: Analyse av rettsavgjørelser ved hjelp av KI, bruk av KI for å forbedre språk. • Fast eiendoms rettsforhold; søk i matrikkelen • Familie- og arverett: Automatisert skilsmisse- og arveoppgjør.
1	JUS1111: Muligheter ved digitalisering og bruk av digitale løsninger <ul style="list-style-type: none"> • Smart Contracts - bruk av Block Chain for å sikre oppfyllelse av avtaler • Automatisert saksbehandling og utregning av skadeoppgjør i erstatningsrett

5. Hvilke vurderingsformer (med karakter eller bestått/ikke bestått) på Master i rettsvitenskap bidrar allerede til oppnåelsen av disse ferdighetene?

Mange av de digitale læringskravene vil ha en relevans for ulike hjemmeeksamener, digitale eksamener og gruppeprosjekter. I tillegg finnes det følgende separate vurderingsformer/arbeidskrav:

Semester	Vurderingsform (emne, modul: f.eks. JUS2111 – prosedyreøvelsen)
10	Bruk av Word/tekstbehandlingsverktøy ifm. masteroppgave
9	Valgemner: JUS5080 Programming for Lawyers , JUS5671 Legal Technology , JUS5690 Robot Regulation
8	
7	
6	Valgemner: JUR1080 Programming for Lawyers , JUR1671 Legal Technology

5	Bruk av Word/tekstbehandlingsverktøy ifm. hjemmeeksamen i rettshistorie
4	JUS2211: Undervisning i søk etter EU/EØS-rettslige kilder Bruk av Word/tekstbehandlingsverktøy ifm. semesteroppgaven
3	JUS2111: Undervisning i søk etter digitale kilder ifm. prosedyreøvelsen
2	
1	

6. Hvilke nye vurderingsformer (med karakter eller bestått/ikke bestått) på Master i rettsvitenskap kunne bidratt til en bedre oppnåelse av disse ferdighetene?

Det foreslås ikke nye *separate* vurderingsformer i dag, men fagansvarlige oppfordres til å vurdere hvordan digitale aspekter er relevante for kunnskaper, ferdigheter eller generell kompetanse som vurderes i de ulike emnene. Det bør synliggjøres hvordan konkrete digitale ferdigheter kan få betydning for ulike eksamensformer, for eksempel avanserte aspekter av Word ifm. skriving av fakultetsoppgaver m.m. Følgende vurderingsformer kan vurderes, men det bør vurderes når de plasseres i studiet:

- Digital prosedyreøvelse.
- Legal design-oppgave (ideen må utvikles og konkretiseres).
- Kurs i avanserte Word-funksjoner ifm. semesteroppgave. Dette kan være et arbeidskrav eller bestått/ikke bestått.
- Analyse av en "Smart Contract".

Nye vurderingsformer bør utformes i tett samarbeid med det aktuelle fagområdet.

Vedlegg 1: Policydokumenter, strategier og rapporter som er relevante for digitale ferdigheter

I det følgende presenteres utdrag fra relevante policydokumenter, strategier og rapporter som er relevante for temaet.

A. UiOs strategi mot 2030, Regjeringens strategi mot 2025 og våre innspill

Innspillene som gis her støtter opp under mange av målsetningene i UiOs strategi mot 2030.

Det er særlig grunn til å løfte frem følgende som inngår i strategien mot 2030:

"UiO skal fortsette å utvikle undervisnings- og læringsformer som stimulerer til etisk refleksjon, kritisk tenkning, kreativitet og evne til problemløsning."

Våre forslag vil innebære at jusstudentene utfordres som ønsket i strategien, og gir samtidig et ferdighetsrettet perspektiv på undervisningsformen som kan øke mulighetene for å oppnå de målsetningen som er satt for UiO frem mot år 2030. En høyere grad av ferdighetsrettede undervisningsformer ved Det juridiske fakultet på UiO er også i harmoni med Centre on Experiential Legal Learning (CELL) sin målsetning.

Regjeringen har utarbeidet en [strategi for digital omstilling i universitets- og høyskolesektoren](#) i perioden 2021–2025. I denne strategien inngår en rekke satsningsområder. Våre innspill treffer godt på de strategiske innsatsområdene som er særlig relevante for studentene;

digitalisering for fleksibel utdanning;
digital innovasjon i undervisning og læring; og
digitale temaer, metoder og kompetanse i alle fag.

Vi håper også at våre innspill vil bidra til å støtte opp om ledelse og kultur for digital omstilling, som er ett annet satsningsområde i Regjeringens strategi for digital omstilling mot 2025, ved Det juridiske fakultet på UiO.

Det er særlig grunn til å fremheve følgende målsetninger i "UiOs: Strategi 2030: Kunnskap - ansvar - engasjement: For en bærekraftig verden" (UiO: Strategi 2030) da disse målsetningene understøttes av de innspillene som gis med dette til gruppen for ferdighetsstigen;

"UiO: Strategi 2030" innleder med et utgangspunkt om at UiO, som et internasjonalt orientert breddeuniversitet, har særlige forutsetninger for å lykkes med å utvikle sterke tverrfaglige og innovative miljøer.

"UiO: Strategi 2030" legger til grunn at akademisk frihet og institusjonell autonomi som understøtter, er grunnleggende forutsetninger for at UiO skal kunne oppfylle samfunnsoppdraget.

I UiOs strategi mot 2030 er følgende strategiske mål angitt: "UiOs virksomhet skal kjennetegnes av høy etisk standard, høy kvalitet og vilje til å ta dristige og nyskapende valg." ("UiO: Strategi 2030", s. 2)

I UiOs strategi mot 2030 er ett av målene at "UiO skal utvikle og fornye studiene for alle studentgrupper og svare på samfunnets behov for tverrfaglig kunnskap." ("UiO: Strategi 2030", s. 3)

I UiOs strategi mot 2030 er videre ett av målene at "UiO skal legge til rette for at studentene tar del i utforskende og nyskapende læring som motiverer og gjør dem til en ressurs for hverandre." ("UiO: Strategi 2030", s. 3)

I UiOs strategi mot 2030 er i tillegg ett av målene at "UiO skal bruke arbeids- og vurderingsformer som aktiverer studentenes kunnskap og erfaringer." ("UiO: Strategi 2030", s. 3)

"UiO: Strategi 2030" setter som en del av strategien å legge til rette for studieløp på tvers av fag. ("UiO: Strategi 2030", s. 3)

I UiOs strategi mot 2030 inngår det, for å møte studentenes samfunnsengasjement, faglige ønsker og ambisjoner, at studietilbudene skal gjøres mer fleksible og tverrfaglige. ("UiO: Strategi 2030", s. 4)

Ett av målene i UiOs strategi fremover, som også er ambisiøst, er at UiO skal bli et knutepunkt for studentinnovasjon i Oslo-regionen. Innspillene som gis her støtter opp under denne målsetningen. ("UiO: Strategi 2030", s. 4)

I strategien mot 2030 inngår det også at "UiO skal bidra til verdiskaping og nye arbeidsplasser gjennom innovasjon og entreprenørskap". ("UiO: Strategi 2030", s. 4) Innspillene som gis med dette vil utfordre studentene og gi dem perspektiver som vil muliggjøre en lavere grad av konformitet blant uteksaminerte studenter. UiOs mulighetsrom for å bidra til at studentene under studietiden og senere opplever å være selvstendige individer, som er kreative og innovative, i tillegg til etisk bevisste samt som kjenner og unngår kognitiv dissonans, økes med disse innspillene.

I "UiO: Strategi 2030" er det også en målsetning at "UiO skal ta i bruk nyskapende organisasjons-, arbeids- og læringsformer med effektiv utnyttelse av digitale ressurser." ("UiO: Strategi 2030", s. 5) Innspillene er nyskapende, og innebærer en effektiv utnyttelse av digitale ressurser, i tillegg til at innspillene skal sette studentene i stand til selv å utnytte digitale ressurser på en effektiv, innovativ, kreativ og etisk måte.

Flere av målsetningene i UiOs strategi mot 2030 kunne ha blitt trukket frem, men det får være tilstrekkelig å trekke frem de målsetninger som er gjort, og som vi mener våre innspill støtter opp om.

B. DigComp

EUs [Digital Competence Framework 2.0](#) gir et rammeverk for hvilken digital kompetanse innbyggere bør ha. Rammeverket er også utviklet til [DigComp 2.1](#), og DigComp 2.2 [kommer i løpet av tidlig 2022](#). DigComp 2.2 kommer tilsynelatende til å ha en inndeling lignende kunnskap, ferdigheter og generell

kompetanse (knowledge, skills, attitude). Denne virker mer relevant for UiO og bør hensyntas når den foreligger.

Kompetanseområder fra DigComp 2.0

Competence areas Dimension 1	Competences Dimension 2
1. Information and data literacy	1.1 Browsing, searching and filtering data, information and digital content 1.2 Evaluating data, information and digital content 1.3 Managing data, information and digital content
2. Communication and collaboration	2.1 Interacting through digital technologies 2.2 Sharing through digital technologies 2.3 Engaging in citizenship through digital technologies 2.4 Collaborating through digital technologies 2.5 Netiquette 2.6 Managing digital identity
3. Digital content creation	3.1 Developing digital content 3.2 Integrating and re-elaborating digital content 3.3 Copyright and licences 3.4 Programming
4. Safety	4.1 Protecting devices 4.2 Protecting personal data and privacy 4.3 Protecting health and well-being 4.4 Protecting the environment
5. Problem solving	5.1 Solving technical problems 5.2 Identifying needs and technological responses 5.3 Creatively using digital technologies 5.4 Identifying digital competence gaps

C. Digital omstilling-strategi

Regjeringen har fastsatt en [strategi for digital omstilling i universitets- og høyskolesektoren](#). Følgende punkter er særlige relevante for arbeidet med ferdighetsstigen:

Utvikle pedagogiske prinsipper og didaktiske metoder som bidrar til at forskjellige digitale undervisnings- og vurderingsformer kan tas i bruk for bedre læring og involvering av alle studenter.

Gi ansatte bedre kompetanse i forskningsbaserte former for digital undervisning, læring og vurdering, og legge til rette for et godt samspill mellom bruken av digital teknologi, pedagogiske prinsipper og faglig innhold.

Utvikle ansattes kompetanse om hvordan digitaliseringen endrer deres fagområde for å fornye fag og utdanning.

D. Beijing Consensus on Artificial Intelligence and Education

[Beijing Consensus on Artificial Intelligence and Education](#) er et programdokument som følger opp en stor konferanse om kunstig intelligens i utdanning avholdt i 2019. Særlig relevante punkter er:

AI for learning and learning assessment

14. Be cognizant of trends regarding the potential of AI to support learning and learning assessments, and review and adjust curricula to promote the in-depth integration of AI and transformation of learning methodologies. Consider applying available AI tools or developing innovative AI solutions, where the benefits of AI use clearly outweigh the risks, to facilitate well-defined learning tasks in different subject areas and supporting the development of AI tools for interdisciplinary skills and competencies.

15. Support school-wide pilot tests on the use of AI to facilitate innovation in teaching and learning, drawing lessons from successful cases and scaling up evidence-based practices.

16. Apply or develop AI tools to support adaptive learning processes; to leverage the potential of data to enable the evaluation of the multiple dimensions of students' competencies; and to support large-scale and remote assessment.

Development of values and skills for life and work in the AI era

17. Be mindful of the systemic and long-term transformation of the labour market, including its gender dynamics, due to AI adoption. Update and develop mechanisms and tools to anticipate and identify current and future skills needs in relation to AI development, in order to ensure the relevance of curricula to changing economies, labour markets and societies. Integrate AI-related skills into the school curricula and qualifications of technical and vocational education and training (TVET) and higher education, taking into consideration the ethical aspects and interrelated humanistic disciplines.

18. Be cognizant of the emergence of a set of AI literacy skills required for effective human-machine collaboration, without losing sight of the need for foundational skills such as literacy and numeracy. Take institutional actions to enhance AI literacy across all layers of society.

19. Set up mid- or long-term plans and take urgent actions to support higher education and research institutions in developing or enhancing courses and research programmes to develop local AI talent, in order to create a massive pool of local AI professionals who have the expertise to design, programme and develop AI systems.

AI for offering lifelong learning opportunities for all

20. [...] Adopt AI platforms and data-based learning analytics as key technologies in building integrated lifelong learning systems to enable personalized learning anytime, anywhere and potentially for anyone, with respect for learners' agency. Exploit the potential of AI to enable flexible learning pathways and the accumulation, recognition, certification and transfer of individual learning outcomes.

E. AI and education: Guidance for policy-makers

UNESCO har utarbeidet en [veileder om kunstig intelligens i utdanning](#), som inneholder en rekke både generelle og konkrete råd.

F. Artificial Intelligence and the Futures of Learning

UNESCO har også en [nettside for deres prosjekt Artificial Intelligence and the Futures of Learning](#), hvor blant annet fremtidige rapporter, veiledere og lignende vil bli publisert.

G. Ny rapport om pedagogisk bruk av digital teknologi i høyere utdanning:

NIFU har utarbeidet en [rapport om pedagogisk bruk av digital teknologi](#) på vegne av HK-dir. Som tidligere nevnt fremhever rapporten at studenter mangler kompetanse til bruk av digital teknologi i undervisnings- og arbeidssituasjoner. Det pekes også på andre forutsetninger som må være til stede for å bruke digital teknologi på en god måte i UH-sektoren.

Vedlegg 2: Læringskrav på fakultetet med endringer foreslått av Arbeidsgruppen

Ved gjennomført studium skal du ha følgende kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse

Kunnskaper

Kandidaten skal ha:

- Avansert kunnskap om juridisk metode
- Avansert kunnskap om retten på de fagområder som omfattes av studiet
- God kunnskap om sammenhengen mellom internasjonal og nasjonal rett
- God kunnskap om de verdier og hensyn som ligger til grunn for retten
- God kunnskap om vekselvirkningen mellom rett og samfunn
- God kunnskap om retten i et historisk perspektiv
- God kunnskap om etiske utfordringer og juristers rolle i samfunnet
- Spesialisert innsikt innen fagområder som dekkes av masteroppgaven

Ferdigheter

Kandidaten skal innenfor ulike juristroller og ulike juridiske sjangre kunne anvende juridisk metode og digitale verktøy til å analysere, drøfte og ta standpunkt til rettslige problemstillinger på en kritisk, selvstendig og etisk måte, både selvstendig og i samarbeid med andre. Dette innebærer å kunne:

- Identifisere rettslige problemstillinger i et saksforhold
- Drøfte og løse konkrete rettsspørsmål, også på ukjente rettsområder
- Utrede og vurdere rettsreglene innen ulike rettsområder
- Argumentere skriftlig og muntlig for et rettslig standpunkt på en tydelig, presis og overbevisende måte
- Foreta rettspolitiske vurderinger av rettsregler
- utforme ulike normerende tekster, eksempelvis lovforslag, avtaler og vedtekter
- Gjennomføre et avgrenset forskningsprosjekt under veiledning og i tråd med forskningsetiske normer Å kunne produsere akademiske tekster av et visst omfang med tilfredsstillende bruk av juridisk metode og i tråd med forskningsetiske normer..

Generell kompetanse

Kandidaten skal kunne bruke de juridiske kunnskapene og ferdighetene på selvstendig vis til å:

- [Gjennomføre ulike typer juridiske arbeidsoppgaver](#)
- Samarbeide med jurister og [tverrfaglig med](#) andre profesjoner om rettslige problemstillinger
- Formidle juridiske resonnmener til jurister, andre profesjoner og allmennheten
- Identifisere etiske og yrkesetiske problemstillinger relatert til jussen og håndtere disse på en forsvarlig måte
- Forstå og vurdere sammenhenger mellom retten og samfunnet, herunder rettens plass i styring av samfunnsutviklingen [og digitaliseringens betydning for utviklingen av retten](#)
- Reflektere over jussens forhold til andre fag
- Løse nye problemer og bidra til nytenking i en rettslig sammenheng
- [Fremme rett og rettferdighet](#)

***

Obs! I forhold til foreslåtte sletningen av "Fremme rett og rettferdighet" skrev Arbeidsgruppen: "målet er hentet fra kandidatløftet og er et svært bredt mål som handler mer om verdier og moral enn kunnskaper og ferdigheter som fakultetet tar ansvar for å gi læring om. Allikevel har målet en tydelig symbolsk verdi og arbeidsgruppen oppfordrer høringsinstansene til å gi innspill på dette punktet. Om målet skal videreføres må det samtidig være med en presisering på hvordan dette målet skal følges opp i undervisning og vurdering." CELL-prosjektene kunne vurdere om man foreslå konkrete elementer tilknyttet til denne kompetansen.